

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущена до захисту»

Завідувач кафедри

 Ніна ФІЛІПОВА

«26» червня 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

«СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ:

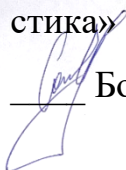
**“ТВОРЧІСТЬ А. КОНАН ДОЙЛЯ: ДОСВІД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ТА
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ”»**

Виконала: студентка групи 4721

Спеціальності 035 Філологія,

Спеціалізації 035.10 «Прикладна лінгві-

стика»

 Боровець Софія Юріївна

Керівник роботи: канд. філол. наук, доц.

 Данильчук Ольга Михайлівна

Миколаїв – 2025 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА
МАКАРОВА
Філологічний факультет**

Кафедра прикладної лінгвістики
Спеціальність 035 «Філологія» спеціалізація 035.10 «Прикладна лінгвістика»
Галузі знань 03 Гуманітарні науки
Освітня програма ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА
Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
Олена ГОГОРЕНКО

(підпис)
«26» червня 2025 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Студентці Боровець Софії Юріївні
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Створення електронного посібника для самостійної роботи студентів: "Творчість А. Конан Дойля: досвід літературозначого та лінгвокультурологічного дослідження"»/ Creating an electronic manual for students' self-study: «The Works of A. Conan Doyle: Experience of Literary, Linguistic and Cultural Studies»

Керівник роботи к.філ.н, доц. Данильчук О.М.
Затверджені наказом ректора № 242-УЧ від 28.02.2025

2. Термін подання роботи: 17.06.2025 р.

3. Вихідні дані по роботі: створення електронного посібника для самостійної роботи студентів на вказану вище тему.

4. Перелік питань, що підлягають розробці (найменування розділів):_ 1. Концепт як основна одиниця дослідження в когнітивно-дискурсивній парадигмі мови 2. Досвід літературозначого та лінгвокультурологічного дослідження творчості А. Конан Дойля. 3. Створення електронної версії навчального посібника на вказану вище тему.

5. Перелік презентаційних матеріалів: презентаційний файл PowerPoint для виступу на захисті дипломної роботи (26 слайдів), електронний посібник для самостійного навчання студентів на вказану вище тему.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

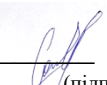
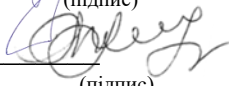
7. Дата видачі завдання 12.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і теми випускної кваліфікаційної роботи, укладання бібліографії за обраною темою; опрацювання наукової і навчальної літератури за обраною темою	до 30.09.2024 р.	виконано
2.	Укладання плану-проспекту роботи.	до 15.10.2024 р.	виконано
3.	Збирання, аналіз, систематизація фактичного матеріалу до досліджуваної теми	до 31.10.2024 р.	виконано
4.	Написання тексту «Вступу»	до 11.11.2024 р.	виконано
5.	Написання тексту 1 розділу	до 29.11.2024 р.	виконано
6.	Написання тексту 2 розділу	до 28.02.2025 р.	виконано
7.	Написання тексту 3 розділу і загальних «Висновків»	до 28.03.2025 р.	виконано
8.	Подання чернетки повного тексту роботи керівникові. Доопрацювання тексту роботи згідно з зауваженнями керівника	до 21.04.2025 р.	виконано
9.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	29.05.2025 р.	виконано
10.	Доопрацювання повного тексту, подання оформленої за чинними вимогами випускної кваліфікаційної роботи на кафедру прикладної лінгвістики	10.06.2025 р.	виконано
11.	Отримання відгуку керівника	16.06.2025 р.	виконано
12.	Отримання рецензії	17.06.2025 р.	виконано
13.	Подання повного пакету документів, що супроводжують дипломну роботу	17.06.2025 р.	виконано
14.	Отримання допуску випускної кваліфікаційної роботи до захисту	18.06.2025 р.	виконано

Студент

Керівник роботи

(підпис)

(підпис)

Боровець С.Ю.
(ПІБ)

к.ф.н., доц. Данильчук О.М.
(ПІБ)

АНОТАЦІЯ

Боровець С. Ю. «Створення електронного посібника для самостійної роботи студентів: “Творчість А. Конан Дойля: досвід літературознавчого та лінгвокультурологічного дослідження”»

Дипломна робота присвячена огляду творчості А. Конан Дойля з точки зору лінгвістики, літератури та культури. Метою дослідження є створення електронної навчальної версії посібника, в якому можна проаналізувати особливості концепту DETECTIVE (СИЩИК) та виділити лінгвістичні засоби формування образу детективу.

Робота складається з трьох частин. У першому розділі розглянуто поняття «концепт», «концептосфера» та «художній концепт». Другий розділ присвячений аналізу творчості А. Конан Дойля, детективному жанру, образу Шерлока Голмса та частково перекладацьким трансформаціям. Окрему увагу приділено особливостям концепту DETECTIVE (СИЩИК). Третій розділ формує створення електронної версії посібника для самостійної роботи студентів. Він охоплює аспекти розробки, використання та підбір інтерактивних засобів навчання.

Результатом роботи слугує електронний навчальний посібник, створений за допомогою платформи Google Sites. Він містить вкладки з теоретичними матеріалами, тести для перевірки знань та мультимедійні компоненти. Посібник створено відповідно до сучасних вимог дистанційного навчання.

Ключові слова: концепт, концептосфера, детектив, А. Конан Дойль, електронний навчальний посібник.

SUMMARY

Borovets S. «Creating an electronic manual for students' self-study: “The Works of A. Conan Doyle: Experience of Literary, Linguistic and Cultural Studies”»

The thesis is devoted to the review of the work of A. Conan Doyle from the point of view of linguistics, literature and culture. The purpose of the study is to create an

electronic educational version of the manual, in which it is possible to analyze the features of the concept of DETECTIVE and highlight the linguistic means of forming the image of a detective.

The work consists of three parts. The first section considers the concepts of "concept", "conceptosphere" and "artistic concept". The second section is devoted to the analysis of the work of A. Conan Doyle, the detective genre, the image of Sherlock Holmes and partly to translational transformations. Special attention is paid to the features of the concept of DETECTIVE. The third section forms the creation of an electronic version of the manual for independent work of students. It covers aspects of the development, use and selection of interactive learning tools.

The result of the work is an electronic manual created using the Google Sites platform. It contains tabs with theoretical materials, tests for testing knowledge and multimedia components. The manual is created in accordance with modern requirements of distance learning.

Keywords: *concept, concept sphere, detective, A. Conan Doyle, electronic textbook.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТ ЯК ОСНОВНА ОДИНИЦЯ ДОСЛІДЖЕННЯ В КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІЙ ПАРАДИГМІ МОВИ.....	13
1.1. Поняття «концепту» і «концептосфери».....	13
1.2. Поняття «художнього концепту» та його роль у літературному дискурсі.....	19
Висновки до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ А. КОНАН ДОЙЛЯ.....	24
2.1. Роль і місце А. Конан Дойля у світовій літературі.....	24
2.2. Літературознавче дослідження творчості автора: жанрові та стильові особливості.....	27
2.2.1. Поняття «детективу» та його жанрові ознаки.....	27
2.2.2. Проблематика «класичного детективу» у творчості письменника.	31
2.2.3. Стилiстичні засоби втілення художнього зображення детективу в збірці оповідань «Пригоди Шерлока Голмса».....	34
2.2.4. Образ Шерлока Голмса у літературі.....	37
2.3. Лінгвокультурологічне дослідження творчості А. Конан Дойля.....	40
2.3.1. Мовні засоби вираження емотивності слідчого..... в оповіданнях автора.....	40
2.3.2. Перекладацькі трансформації при перекладі англomовного художнього тексту на українську мову.....	43
2.3.3. Шерлок Голмс як відображення культурологічного контексту вікторіанської Англії.....	47
2.4. Особливості концепту <i>DETECTIVE (СИЩИК)</i> в англomовному класичному детективі (на прикладі А. Конан Дойля «Собака Баскервілів»).....	50
Висновки до другого розділу.....	57

РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ВЕРСІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА НА ВКАЗАНУ ВИЩЕ ТЕМУ	60
3.1. Роль електронних посібників	60
у навчальних сферах	60
3.2. Використання мультимедійних матеріалів та	64
новітніх систем тестування	64
3.3. Створення сайту за допомогою Google Sites	69
Висновки до третього розділу	72
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи. Розвиток сучасних технологій неабияк впливає на освітній процес і на сприйняття людьми нової інформації. Він допомагає нам відкривати нові можливості у сфері самостійного навчання та дає змогу організовувати освітнє середовище так, як нам потрібно. Впровадження цифрових ресурсів, таких як електронні посібники, значно розширює кругозір щодо доступу до інформації та надає інструменти для детального вивчення матеріалів. Зокрема, електронні навчальні посібники дають змогу не лише ефективно навчатись, але й пропонують дієві засоби для глибокого опрацювання та аналізу текстів.

Особливого значення у контексті філологічної освіти, а саме прикладної лінгвістики, набуває дослідження тексту з новими підходами, зокрема з вивченням концептів. Наша спеціальність безпосередньо пов'язана з аналізом літературних текстів і саме творчість А. Конан Дойля, як класика детективного жанру, представляє собою ефективну базу для подальшого огляду концепту *DETECTIVE (СИЩИК)*. Основне завдання лінгвіста – розкривати приховані ментально-культурні сенси, які формують концептосферу того чи іншого автора.

У рамках дослідження А. Конан Дойля електронний посібник дає можливість вивчати стилістичні особливості жанру, ознайомитись з мовними засобами вираження емотивності сищика, а також аналізувати тексти автора, за допомогою яких створюється так звана атмосфера детективу.

Творчість А. Конан Дойля займає особливе місце у світовій літературі, зокрема його детективні твори, що стали важливим елементом у формуванні жанру та культурної спадщини. Його персонажі, в тому числі Шерлок Голмс, набули по-

пулярності серед читачів різних поколінь та стали предметом дослідження у багатьох літературних та лінгвістичних досліджень. Аналіз концепту *DETECTIVE (СИЩИК)* у творах А. Конан Дойля допоможуть нам краще зрозуміти особливості жанру та способи відображення культурних та соціальних цінностей вікторіанської епохи.

З огляду на сучасний розвиток когнітивних досліджень дискурсу, вивчення концептів як базової одиниці в таких парадигмах набуває особливого значення. Концепти допомагають розкрити стилістичні особливості творів та лінгвістичні способи вираження. Тому перший розділ дипломної роботи повністю присвячений теоретичним засадам когнітивно-дискурсивного підходу. Поняття «концепту», «концептосфери» та «художнього концепту» є важливими для розуміння їх значення у літературі, адже це допоможе вірно проаналізувати стильові та жанрові особливості творів.

Другий розділ дослідження присвячений детальному огляду та аналізу літературознавчих та лінгвокультурологічних підходів до вивчення творчості А. Конан Дойля. Насамперед було зосереджено увагу на структурно-семантичному дослідженні художнього твору, когнітивно-дискурсивний спосіб огляду художнього образу, а також на прагмалінгвістичних аспектах інтерпретації змісту. До того ж окрему увагу приділено працям науковців, які аналізували твори А. Конан Дойля в контексті культури та специфіки національних особливостей, зокрема М. Бурла, А. Бугрій, Г. Шовкопляс, В. Ребрій, А. Калюжна, Г. Кrapівник та інші.

Основним завдання є з'ясувати особливості концепту *DETECTIVE (СИЩИК)* у романі «Собака Баскервілів» А. Конан Дойля, котрий розглядається як складний аспект з елементами емоційних та поведінкових стереотипів, що закріплені у мовних формах. Окрему увагу приділено мовним засобам, що використовує автор для вираження емотивності слідчого, а також основним аспектам, які враховуються під час перекладу творів А. Конан Дойля на українську мову.

Особливим пунктом є питання перекладацьких трансформацій у творах А. Конан Дойля, яке викликає дослідницький інтерес. Цьому присвячений підрозділ 2.3.2., але в рамках роботи це питання не розкривається.

Важливою частиною є аналіз образу головного героя збірки оповідань «Пригоди Шерлока Голмса» – як культурний архетип та літературний герой, який став взірцем детективного жанру у світовій літературі.

Також аналізуються жанрові ознаки детективу, у тому числі структура сюжету, особливості персонажів та застосування логічного міркування у викритті злочинців. Цей спосіб дозволяє визначати основну проблематику жанру та з'ясувати місце у літературному контексті. Не менш важливим є таке дослідження на матеріалах творчості А. Конан Дойля, адже його твори сформували зразок образу приватного детектива та заклали основи сюжетної побудови розслідування.

Окремо слід зазначити роль електронного посібника, який ми створимо у рамках цього дослідження. Мета цифрової версії підручника – надати студентам та учням можливість самостійно та поглиблено вивчати літературні та лінгвістичні аспекти автора. Такий формат забезпечує доступність та гнучкість у засвоєнні нових знань та дає змогу працювати у власному темпі. Крім того, е-книга містить інтерактивні завдання, контроль перевірки знань, різні аудіо- фото- та відеоматеріали, що допоможуть студентам глибше аналізувати літературні тексти та підвищити інтерес до нового матеріалу.

Об'єктом дослідження є збірка оповідань А. Конан Дойля “The adventures of Sherlock Holmes” в оригіналі.

Предмет дослідження – мовні засоби реалізації концепту *DETECTIVE* (*СИЩИК*), що включають лексичні, граматичні та стилістичні особливості.

Метою дослідження є створення електронної навчальної версії посібника, в якому можна проаналізувати особливості концепту *DETECTIVE* (*СИЩИК*) та виділити лінгвістичні засоби формування образу детективу.

Завдання дослідження:

1. Дослідити терміни «концепт», «концептосфера» та «художній концепт».
2. Здійснити аналіз творчості А. Конан Дойля в літературознавчому контексті – визначити жанрові та стильові особливості творів письменника, дослідити художні засоби, які використовує автор та з'ясувати роль образу Шерлока Голмса у світовій літературі.
3. Здійснити аналіз творчості А. Конан Дойля в лінгвокультурологічному контексті – виявити мовні засоби емотивності слідчого, дослідити перекладацькі трансформації при перекладі творів автора на українську мову та розкрити концепт *DETECTIVE* (*СИЩИК*) крізь призму англійської культури вікторіанської епохи.
4. Систематизувати культурні та літературні дані для створення корисних навчальних матеріалів.
5. Створити структуру електронної версії навчального підручника для самостійної роботи студентів на основі творчості А. Конан Дойля.

Методи дослідження. У даній роботі були використані такі методи:

1. Лінгвістичні методи (описовий та порівняльний) – для аналізу та визначення мовних особливостей.
2. Літературознавчі методи (культурно-історичний, біографічний) – для аналізу жанрових і стильових особливостей А. Конан Дойля, а також для дослідження біографічних особливостей життя письменника.
3. Когнітивні методи (концептуальний аналіз) – для аналізу концептосфери та визначення ролі концептів у структурі тексту, особливо у детективній літературі.

Практичне значення роботи. Одержані результати роботи можуть бути корисними для студентів філологічних напрямків, викладачів літератури та культурології, а також дослідників у галузі літературознавства та лінгвокультурології.

Електронна версія навчального посібника для самостійної роботи студентів допоможе в аналізі літературних текстів та дослідженні концептосфери А. Конан Дойля. Матеріали дипломної роботи можуть бути використані студентами-лінгвістами, педагогами та викладачам різних галузей, вчителям середньої та старшої школи.

Характеристика джерельної бази дослідження. Джерельним матеріалом даної роботи є наукові праці, статті, монографії, навчальні посібники, що розкривають поняття «концепт», «концептосфера», «художній концепт»: А. Приходько, Н. Плотнікова, Т. Врублевська, А. Загнітко, О. Селіванова, О. Шевченко, І. Хомеико, О. Зайченко, А. Гаврилюк, В. Маслова та інші; роботи, які присвячені жанровим особливостям детективу: Ж. Бабяк, Н. Козак, Ю. Булаховська, Н. Копистянська, Т. Кушнірова, М. Моклиця, О. Оренчак, О. Колесник та інші; праці про дослідження творчості А. Конан Дойля: Ю. М. Плетенецька, Т. В. Кушнірова, М. Бурла, А. Бугрій, Г. Шовкопляс та інші. Також джерельна база охоплює роботи з цифрових технологій та освітніх ресурсів: І. Стромило, І. Охріменко, О. Єсіна, О. Сілкова, І. Береза, І. Оксенюк та інші.

Апробація роботи. За матеріалами дослідження підготовлено статтю «Створення електронного посібника для самостійної роботи студентів: «Творчість А. Конан Дойля: досвід літературознавчого та лінгвокультурологічного дослідження»», яка була представлена на конференції «Прикладна лінгвістика – проблеми та рішення 2025».

Обсяг та структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку літератури (69 позицій). Загальний обсяг – 91 сторінка, з яких основного тексту – 63 сторінки. У рамках практичної частини було створено електронний навчальний посібник за допомогою Google Sites. Він містить теоретичний матеріал, відео-, аудіо-, та фотоматеріали, а також тести для контролю знань, які створені за допомогою Quizlet та Google Forms.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТ ЯК ОСНОВНА ОДИНИЦЯ ДОСЛІДЖЕННЯ В КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІЙ ПАРАДИГМІ МОВИ.

1.1. Поняття «концепту» і «концептосфери».

Оскільки наша основна мета полягає у дослідженні концептосфери, доцільно присвятити перший розділ поняттям «концепту», «концептосфери» та «художнього концепту», який є об'єктом нашого аналізу в літературному дискурсі.

Сучасна лінгвістика охоплює широкий спектр досліджень, які спрямовані на дослідження взаємозв'язків між мовою, культурою та мисленням. На рубежі тисячоліть наукова думка зосередилась на інтегрованому дослідженні когнітивних та комунікативних аспектів людської діяльності, що стало основою когнітивно-дискурсивної парадигми актуального мовознавства [42, с. 422].

Терміни «концепт» і «концептосфера» є багатогранними одиницями, які трактуються по-різному в науковій літературі, залежно від галузі досліджень, теоретичних підходів та контексту.

У Тлумачному словнику української мови «концепт» визначається як формулювання, загальне поняття, думка, а також у застарілому розумінні – як вигадка, фантазія [49]. Це визначення обмежується лише фундаментальним лінгвістичним усвідомленням лексеми без поглиблення у значення. Натомість Філософський енциклопедичний словник розглядає це поняття більш глибоко: «концепт» – термін середньовічної схоластичної філософії та логіки, що позначає загальне в одиничних предметах, на основі якого виникає поняття, виражене словом [52, с. 300]. Отож, перше трактування зосереджується на тому, як «концепт» сприймається через мову, а другий розкриває його як філософський елемент, який діє в рамках формування загальних понять.

Слово «концепт» походить як калька від латинського «conceptus», що в перекладі означає «думка, загальне поняття» [52, с. 300]. Цей термін широко використовувався у філософії та риториці, але згодом увійшов до лінгвістики, семантики та когнітивних наук, де набув більш складного значення, що включає логічні, культурні, емоційні та образні компоненти.

Засновником поняття «концепт» вважається Абеляр, середньовічний філософ і теолог. Він відокремлював концепти як універсалії та вважав, що «універсалії перебувають до створення природи в божественному розумі як «концепти» Бога та прообрази одиничних речей» [9, с. 93]. Відтак, для Абеляра концепт – це значення або назва предмета, котре зафіксоване у свідомості мовця і слухача [Там само].

Серед сучасних дослідників спостерігається різноманітність трактувань «концепту», що створює деякі труднощі в термінології, однак, це також вказує на багатогранність цього поняття.

У статті Т. Врублевської «Концепт та суміжні термінологічні одиниці: поняття, лексичне значення, стереотип» підкреслено, що концепт є «цілісним відображенням факту дійсності, яке охоплює сукупність знань про об'єкт, включаючи як суттєві, так і несуттєві ознаки» [10, с. 16]. Також визначає концепт як ширшу за поняття структуру, яка поєднує в собі когнітивні, емоційні та культурні компоненти. [Там само].

А. Загнітко у своєму посібнику «Лінгвокультурологія» зазначає, що «концепт – це ментефакти у вигляді найбільш загальної та абстрагованої «ідеї» предмета, когнітивно опрацьованої та представленої у свідомості як сукупність усіх своїх зв'язків» [20, с. 95]. Відтак, концепт функціонує як узагальнені моделі знань та уявлень про конкретні об'єкти та явища.

О. Селіванова у підручнику «Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми» встановлює, що «концепти – інформаційні структури свідомості, різносубстрактні за способами формування та представлення знань про певні об'єкти та явища» [47, с. 404].

Особливо цікавим є підхід А. Приходька, котрий вважає, що поняття «концепту» є «етно-соціо-психо-лінгво- культурною одиницею з чітко вираженою валоративною компонентою» [42, с. 245]. Тобто це визначення охоплює національні, соціальні, індивідуальні, лінгвістичні особливості, що дозволяє нам вивчати його з різних сторін, використовуючи знання з інших наукових галузей.

Ми підтримуємо думку А. Приходько, адже це визначення дозволяє інтегрувати не тільки лінгвістичні характеристики в процес концептуального дослідження, але й соціальні, особистісні та національні.

О. Шевченко відокремлює п'ять основних підходів щодо розуміння терміна «концепт»:

Перший підхід, когнітивно-лінгвістичний, розглядає концепт як одиницю ментальних або психічних ресурсів свідомості [55].

Лінгвокультурологічний підхід визначає концепт як основну одиницю культури, її фокус. Тут концепт розглядається як семантичне утворення, що має притаманну мовну та культурну специфіку певного народу, що становить систему уявлень про об'єкт у свідомості людини [Там само].

Логічний підхід зосереджується на аналізі концептів за допомогою логічних методів без прямого зв'язку їх із мовною формою [Там само].

Когнітивно-семантичний підхід досліджує лексичну та граматичну семантику мовних одиниць як основу для розуміння змісту концептів і моделювання їх трансформації від мовної семантики до концептуального значення мови до концептуального обсягу [Там само].

Нарешті, філософсько-семіотичний підхід займається когнітивними аспектами символічної природи понять [Там само].

Кожен з цих підходів відкриває нові аспекти концепту, що обумовлює необхідність різностороннього аналізу цього явища у нашому дослідженні.

I. Хоменко виділяє основні характеристики концепту, що існують на даному етапі розвитку когнітивної науки [53, с. 197]:

1. узагальнюють уявлення про світ та накопичують знання про різні сторони дійсності;
2. асоціюються з мовними кодами, але їх вербальне вираження у мовній картині світу лише через об'єктивні мовні форми;
3. формуються і функціонують у свідомості людини;
4. відображають особливості культурної системи, з якої він виник, і нерозривно пов'язані з національною психологією;
5. структура включає: ціннісно-метафоричні елементи, інформацію про ірреальний світ, метафоричні вирази, асоціації, символи, конотації;
6. можуть набувати індивідуальних ознак у свідомості конкретної людини [Там само].

Для вивчення концепту ми використовуємо його семантичну основу, тобто компонентний аналіз ключових слів, які його визначають. Таке дослідження включає різні методи, які допомагають уточнити значення слова та його найближчих синонімів [21, с. 81]. До таких методів належать:

1. аналіз дефініцій (їх основні семантичні ознаки), аналіз контексту (виявлення семантичних ознак з конотативними зв'язками);
2. аналіз походження слова (етимологічний аналіз);
3. вивчення прислів'їв та приказок (пареміологічний аналіз);
4. різні методи збору інформації [Там само].

Також варто згадати про переклад концептів, адже це є невіддільною складовою нашої дослідницької роботи, що передбачає вивчення особливостей їх адаптації та збереження змісту в іншомовному середовищі.

Концепти – це базові одиниці когнітивної лінгвістики, які відображають результати когнітивної діяльності людини і мають структуру, що поєднує лінгвістичні, енциклопедичні та культурологічні знання про певне явище чи тему [11, с. 19].

О. Пригодій підкреслює, що під час перекладу тексту, концепт ділять на складові та обирають компонент, що згодом створює «концептуальну картину світу», у якій зберігається сенс та цінність [9, с. 85]. Це поняття досліджували також О. Кубрякова та О. Селіванова, які наголошували на важливості концептів у формуванні думок та уявлень про навколишній світ. Зокрема, О. Кубрякова визначає концепт як одиницю, що активно функціонує в мовних та когнітивних процесах та надає їм структурованої форми, а О. Селіванова наголошує на ролі концептів у культурній ідентичності, відображаючи певні особливості національного та світоприйняття.

Провідними напрямками концептуальних досліджень у перекладознавстві є аналіз способів вираження концептів у певному дискурсі та вивчення структурних особливостей, які дозволяють адекватно відтворювати ці концепти в мові перекладу [56, с. 130].

Основною їх проблемою при перекладі у художніх текстах є виникнення вторинних еквівалентів, що відповідають первинному концепту. Іншими словами, вибране слово-еквівалент може мати більше понять, ніж словникова дефініція. Крім того, відмінності у фонових знаннях перекладача можуть ускладнити розуміння зав'язків між термінами, що призводить до неточної та нечіткої інтерпретації значень та підбір неправильних концептів [9, с. 86].

Зі структурою концептів безумовно пов'язане поняття «концептосфера», адже концепти не існують окремо, а створюють єдине ціле в рамках певної культури.

«Мовна картина світу» – це одна з ключових категорій сучасної лінгвістики. Оскільки її особливості відображаються на рівні концептосфери, то термін «концептосфера» також можна вважати важливою частиною сучасного мовознавства [41, с. 92].

Вперше термін «концептосфера» запропонував Д. Ліхачов, який визначав це поняття як «сукупність потенцій, які відкриваються у словниковому запасі окремої людини, як і всієї мови загалом» [20, с. 92]. Іншими словами, це визначення охоплює сукупність концептів, закріплених у мові, котрі формують та відображають світогляд носіїв. Воно не лише відображає індивідуальне мовне мислення, але й характеризує колективну свідомість, яка об'єднує культурні, історичні та соціальні особливості певного народу.

А. Приходько відокремлює, що «концептосфера – це певна множинність однорідних катаконцептів, які об'єднані єдиною логіко-смісловою лінією» [42, с. 247]. У деяких випадках назва концепту може збігатися з назвою концептуального поля. Проте, ці поняття відрізняються як за обсягом, так і за структурою своїх складових [Там само].

А. Загнітко звертає увагу на тому, що концептосфера – це сукупність концептів, що закріплені у колективній свідомості певного етносу, оскільки вони відображають національну специфіку [42, с. 35]. Чим більш розвинені культура, література, наука, фольклор, релігія та інші важливі аспекти, тим багатшим стає концептуальний простір [51].

Основні проблеми, що обговорюються в сучасній лінгвоконцептології, є:

- 1) розрізнення концептів та понять;
- 2) взаємозалежність концептів та мовних виразів;
- 3) питання про приналежність концептів до індивідуальної свідомості чи до колективного вираження;
- 4) проблема класифікації концептів;
- 5) аналіз структури концептів;

б) їх типологія тощо [47, с. 411].

Особливо важливим питанням є вивчення того, як концепти змінюються в процесі мовленнєвої комунікації та як соціокультурні чинники впливають на сприйняття та вираження мови. Їх дослідження дозволяє побачити мовні одиниці як елементи, котрі взаємодіють з іншими когнітивними процесами.

1.2. Поняття «художнього концепту» та його роль у літературному дискурсі.

У сучасному літературознавстві поняття «художній концепт» є одним з основних інструментів аналізу текстів. Він відіграє важливу роль у літературному дискурсі як засіб передачі культурних цінностей, авторських поглядів та світогляду. Зокрема, під час аналізу творчості А. Конан Дойля важливо досягнути концепт DETECTIVE (*СИЩИК*) не лише як функціональну складову сюжету, але і як ментально-культурний феномен, який містить асоціативні компоненти, символи та когнітивні аспекти.

Вперше поняття «художній концепт» увів у науковий обіг С. Аскольдов у 1928 році [12, с. 47]. Він зазначає, що суть цього терміну полягає в тому, що вони тяжіють до потенційних образів, подібно до того, як когнітивні поняття тяжіють до конкретних репрезентацій, що відповідають їх логічному «родовому» обсягу [13, с. 617]. Тобто художній концепт виступає як своєрідний міст між абстрактним змістом та конкретними художніми образами, а також сприяють їхньому формуванню та сприйняттю.

Варто зазначити, що художні концепти не існують окремо, а формуються в конкретних культурно-історичних контекстах. Вони змінюються з часом і можуть набувати нових значень у процесі перегляду літературних традицій. Відтак,

художні концепти в різні періоди набувають певних характеристик залежно від світогляду суспільства та літературної парадигми.

У сучасних дослідженнях поняття «художнього концепту» трактується як «складне ментальне утворення, що належить як індивідуальній свідомості, так і ментальному простору певної етнокультурної спільноти» [12, с. 46]. Воно втілює універсальний художній досвід, закарбований у культурній пам'яті, а також може слугувати основою для творення нових художніх смислів.

На відміну від загального концепту, художній концепт зосереджується на мистецькій складовій – тобто на символічному, естетичному, асоціативному вираженні. Він є результатом творчого мислення автора, і водночас реакцією на колективну культурну пам'ять.

Л. Губа вважає, що «художні концепти індивідуалістичні, особистісні, розмиті та більш складні психологічно; це комплекс понять, уявлень, почуттів, емоцій, іноді навіть вольових проявів, що виникають на основі художньої асоціативності» [13, с. 617].

У нашому розумінні «художній концепт» – це основне утворення художнього тексту, що містить у собі структуру та сенс твору; це засіб концептуалізації світу, втілений в унікальній формі авторського сприйняття. Він постає результатом взаємодії задуму автора, культурних аспектів, а також того, як читач сприймає текст.

За словами В. Маслової, зв'язки художнього концепту базуються на асоціативних взаємозв'язках [33]. Він не лише містить потенціал для розкриття образу, але й містить різні емоційні смисли [Там само]. Такий підхід дозволяє розглядати художні концепти як динамічні системи, в яких особистісні емоції пов'язані з колективними культурними архетипами. Взаємодія між суб'єктивним сприйняттям автора та основними культурними символами сприяє розмаїттю інтерпретацій твору та відкриває нові шляхи для творчого осмислення тексту. Тому, асоціативна

природа художніх концептів є важливим чинником, що збагачує процес аналізу літературних творів і сприйняття художнього досвіду.

Багато дослідників вважають, що «художній концепт» та «художній образ» пов'язані між собою, проте, концепт – гіперонім образу, що свідчить про те, що це поняття є ширшим, аніж образ [3, с. 29].

Ю. Белінська у своїй статті «Поняття літературного концепту: проблеми трактування» спирається на слова І. Тарасової, котра стверджує, що «концепт» та «образ» слугують різними компонентами [3, с. 29]. Вона аргументує це тим, що образи є аналоговими репрезентаціями із синтетичним характером, а концепти – аналітичними.

Для повноцінного аналізу художнього концепту у рамках нашого дослідження ми дотримуємось певної схеми:

1. Ідентифікація концепту. На цьому етапі ми визначаємо ключовий термін в художньому творі, який буде досліджуватися (наприклад *DETECTIVE (СИЩИК)*);
2. Етимологічний аналіз. Полягає у дослідженні походження концепту, вивченні культурних та історичних змін.
3. Семантичний аналіз. Аналіз значення, порівняння концептів у словниках.
4. Контекстуальний аналіз. Полягає у визначенні функції концепту відповідно до обраного твору (у сюжеті, характері персонажу, мотивів).
5. Емотивна структура. Передбачає встановлення емоційності, виявлення метафор, асоціацій, які безпосередньо пов'язані з обраним концептом.

Запропонована нами схема дослідження художнього концепту формує всебічну базу для вивчення концепту *DETECTIVE (СИЩИК)* у творчості А. Конан Дойля.

Висновки до першого розділу

У першому розділі ми з'ясували сутність понять «концепт», «концептосфера» та «художній концепт».

У підрозділі 1.1. ми визначили, що «концепт» трактують як етно- та соціокультурна одиниця свідомості, що має ціннісно-оцінний компонент й формується під впливом культурного контексту (А. Приходько, І. Хоменко); як універсалія або загальне поняття, що існує в божественному або людському розумі (Абеляр); як інформаційна структура свідомості, яка репрезентує знання про об'єкти, явища чи процеси, а також є результатом когнітивної обробки досвіду (О. Селіванова, А. Загнітко, О. Шевченко); як цілісне когнітивне утворення, яке поєднує суттєві та несуттєві ознаки об'єкта і активно функціонує в мовних та мисленнєвих процесах (Т. Врублевська, О. Кубрякова).

Було з'ясовано, що «концепт» в сучасній лінгвістиці варто розглядати як когнітивна структура, що поєднує емоційний, культурний та ментальний складники, є результатом пізнавальної діяльності людини та відображає її уявлення про світ.

Проаналізовано п'ять основних підходів вивчення концепту, зокрема: когнітивно-лінгвістичний, лінгвокультурологічний, логічний, когнітивно-семантичний і філософсько-семіотичний.

Визначено основні характеристики концепту: узагальнення знань про світ, асоціативність, національна специфіка, символічність та індивідуалізація у свідомості окремої людини.

Було відокремлено методи дослідження концепту:

1. аналіз дефініцій;
2. аналіз походження слова;
3. вивчення прислів'їв та приказок;

4. різні методи збору інформації;

Також було розглянуто основні труднощі, які виникають під час перекладу концептів: виникнення вторинних еквівалентів, багатозначність, розбіжності тощо.

Було визначено, що термін «концептосфера» трактують як сукупність концептів, що відображають мовну картину світу, які формуються у межах індивідуальної та колективної свідомості та репрезентують національно-культурну особливість.

Було відокремлено основні проблеми, що обговорюються в сучасній лінгвоконцептології, зокрема: розрізнення та взаємозалежність концептів, питання про приналежність концептів до індивідуальної свідомості чи до колективного вираження, проблема класифікації концептів, аналіз структури концептів, їх типологія тощо.

У підрозділі 1.2. було розглянуто поняття «художній концепт» як основна складова нашого дослідження. Його трактують як смислова структура, яка виникає в художньому тексті, містить емоційне, авторське та культурне значення та має здатність змінюватись залежно від жанру, стилю та задуму автора.

Ми визначили, що «художній концепт» формується в конкретних культурно-історичних контекстах, а також мають змогу змінюватися з часом і набувати нових значень у процесі перегляду літературних традицій.

Було проаналізовано підходи таких дослідників як: С. Аскольдова, В. Маслової, Л. Губи, Ю. Белінської тощо. Вони наголошують на тому, що «художній концепт» складна категорія, яка базується на емоційних смислах.

Була запропонована схема аналізу художнього концепту, зокрема: ідентифікація, етимологічний аналіз, семантичний аналіз, контекстуальний аналіз, емотивна структура. Вона дозволяє глибше дослідити функцію концепту у художньому творі.

РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ А. КОНАН ДОЙЛЯ.

2.1. Роль і місце А. Конан Дойля у світовій літературі.

Інтерес дослідників до детективних творів Артура Конан Дойля значно активізувався лише у 40–60-х роках ХХ століття, однак, залишається актуальним і сьогодні.

Артур Конан Дойль (1859 – 1930) – англійський письменник, журналіст та лікар, відомий як автор славнозвісного Шерлока Голмса. Народився в Единбурзі та отримав медичну освіту в 1876 році у Единбурзькому університеті. Прототипом Шерлока Голмса став викладач письменника – доктор Джозеф Белл, майстер логіки та спостереження. Почав писати А. Конан Дойль під час навчання, а пізніше поєднав медичну практику з літературною творчістю.

У 1946 році за ініціативи Е. У. Сміта товариство “The Baker Street Irregulars” започаткувало видання “The Baker Street Journal”, який цілком присвячений вивченню творчості А. Конан Дойля, зокрема історіям про Шерлока Голмса.

Очевидно, що популярність цих оповідань серед попередніх зразків детективного жанру зумовлена не лише «дедуктивним методом» головного героя, а й його суперечливим характером, який і досі викликає жваві дискусії серед дослідників. В образі Шерлока Голмса уособлена англійська мрія про справедливе правосуддя, яке тісно пов’язане з ілюзією стабільності соціальних, етичних та естетичних принципів вікторіанської епохи.

А. Конан Дойль займає одне з ключових місць у світовій літературі, особливо в жанрі детективу, який набув стрімкого розвитку в ХІХ столітті. Як зазначає

З. Садікзаде, основою для появи детективного жанру стали культурні, соціальні та юридичні трансформації тієї епохи [68, с. 58].

У цьому контексті творчість А. Конан Дойля втілює складність індустріалізованого суспільства та відображає його прагнення до раціонального вирішення хаосу через літературні наративи. Разом із такими постатями, як Е. Аллан По та Вілкі Коллінз, А. Конан Дойль заклав фундамент детективного жанру та забезпечив його подальшу популярність.

Артур Конан Дойль зробив значний внесок у розвиток романтичного детективного жанру. Його оповідання про Шерлока Голмса стали важливим етапом у формуванні детективної літератури. Багато письменників, які працювали в цьому жанрі, зазнали впливу образу Голмса: вони або наслідували стиль і підхід А. Конан Дойля, або, навпаки, намагалися створити персонажів, які протиставлялися його образу. У численних творах цього жанру центральною фігурою залишається приватний детектив, який бореться за утвердження добра. Він вільний у своїх діях, керується лише власною совістю та нерідко вступає в конфлікт з офіційною поліцією. Як своєрідна протипага романтичному образу Голмса в літературі з'явилися більш приземлені та буденні детективи, наприклад, у творах А. Д. Моррісона, баронеси Е. Орчі та інших.

Створення Шерлока Голмса в романі “A Study in Scarlet” (укр. «Етюд у багряних тонах», 1887) [62] стало ключовою подією у розвитку жанру. Метод дедуктивного мислення, увага до деталей та застосування наукових підходів зробили Голмса символом раціоналізму та емпіричної думки епохи. Він не лише демонструє інтелектуальну перевагу, але й втілює образ детектива, здатного вирішувати найскладніші проблеми сучасного світу. Лондон з його багатолюдними вулицями та тіньовими провулками став не лише тлом, але й важливим елементом наративу, що передає суперечності міського життя вікторіанської Англії.

Як підкреслює О. Оренчак, класичний детективний жанр виник у контексті романтизму та передромантизму, поступово еволюціонуючи від готичного роману до інтелектуального детективу. Роботи Е. Аллана По, особливо його «логічні» новели, стали джерелом натхнення для А. Конан Дойля, який довів жанр до його класичної форми [36, с. 192].

Саме в прозі А. Конан Дойля детективний жанр досяг своєї зрілості, запропонувавши читачам не лише загадки, а й детальний аналіз людської природи та суспільних умов.

Шерлок Голмс, за словами Г. Давиденко, є прикладом інтелектуального детектива, здатного розкривати злочини завдяки дедуктивному методу та глибокому аналізу ситуації [37, с. 108]. Прототипом Голмса став Джозеф Белл, викладач медичного коледжу, який своїми спостереженнями вражав студентів, зокрема молодого А. Конан Дойля.

Як підкреслює Г. Бондаренко, письменник також використовував елементи гумору, іронії та сарказму, щоб підкреслити унікальність своїх персонажів і зробити їх ближчими до читача [67].

Публікації у “The Strand Magazine” стали важливим інструментом популяризації творів А. Конан Дойля, залучаючи широку аудиторію та роблячи його персонажів частиною масової культури.

Водночас, як зазначає Л. Гейнсворт, велике значення має не лише сам Голмс, але й Ватсон, через чий погляд подаються історії. Ватсон не лише надає розповідям емоційного забарвлення, але й вступає у своєрідний діалог із Голмсом, ставлячи під сумнів його підхід і додаючи історіям глибину [65, с. 461–462].

Як зазначає Р. Пол, оповідання А. Конан Дойля, зокрема про Шерлока Голмса, стали важливим відображенням суспільних упереджень і очікувань тогочасної Англії. Незважаючи на те, що письменник не ставив собі за мету надавати соціальний портрет епохи, його твори містять важливі підказки щодо природи англійського суспільства кінця XIX – початку XX століття [59]. Дослідник влучно

охарактеризував ці історії словами Гамлета про акторів: «це абстрактні й короткі хроніки часу», які залишаються цінними у своїй здатності зображати суспільство, з якого вони походять [Там само].

2.2. Літературознавче дослідження творчості автора: жанрові та стильові особливості.

2.2.1. Поняття «детективу» та його жанрові ознаки.

Детектив традиційно відносять до масової літератури, однак упродовж своєї майже двовікової історії він пройшов значний шлях художньо-естетичного становлення й розвитку, й сьогодні можна впевнено стверджувати, що кращі взірці цього жанру не лише стоять незрівнянно вище так званого «розважального читива». Якісний детектив завжди закорінений на певній моделі буття, його філософію складає пафос пізнання, а основою сюжету є не просто виявлення злочинця, але пошук істини, що часто має всезагальне значення.

Щоб глибше зрозуміти феномен детективного жанру, варто звернутися до загального поняття «жанр». Жанр у літературі є специфічною формою організації художнього тексту, яка визначається його змістовними і структурними характеристиками.

Українська літературознавиця та професорка Н. Копистянська наголошувала на складності й багатогранності поняття «жанр». Вона зазначала, що жанр поєднує сталі й змінні аспекти, які формують основу для його розуміння [27, с. 45]. З одного боку, жанр має певні стійкі ознаки, що дозволяють класифікувати твори за спільними рисами. З іншого боку, жанр є динамічним явищем, яке змінюється під впливом суспільно-культурних та літературних умов [27, с. 46].

Особливо важливим є те, що розвиток жанру базується на взаємодії традиційних і нових форм, які постійно оновлюються [27, с. 47]. Вона також підкреслювала, що жанровий аналіз дозволяє краще зрозуміти закономірності літературного процесу, оскільки навіть унікальні твори спираються на усталені жанрові традиції, які одночасно трансформуються під впливом нових ідей [Там само].

Її думку підтримує Т. Кушнірова, яка звертає увагу на ідеї Б. Ярхо про поділ жанрових ознак на «постійні елементи» й «супутні ознаки». Постійні елементи є необхідними для визначення жанру, тоді як супутні ознаки надають йому гнучкості [31, с. 169]. Це підтверджує, що жанр не є статичним, а здатний адаптуватися до змін у літературі та суспільстві.

Т. Кушнірова також звертає увагу на те, що «жанрова структура» або «жанрова матриця» формує інваріант жанру, зберігаючи його ключові характеристики протягом історичного розвитку. Як зазначає дослідниця, «пам'ять жанру» утримує стійкі ознаки, які, однак, постійно осучаснюються в процесі модифікації, адже жанр завжди існує на перетині старого й нового [31, с. 172]. Ця динаміка є основою для його еволюції, що дозволяє жанру адаптуватися до нових культурних і літературних контекстів.

Професорка М. Моклиця доповнює цей погляд, акцентуючи увагу на тому, що жанрові класифікації постійно змінюються, а розуміння жанру залишається відкритим. Вона зазначає: «Жанр завжди і старий, і новий одночасно. Жанр живе сучасним, але завжди пам'ятає своє минуле, свій початок» [34, с. 21]. Ця думка підтверджує, що жанр інтегрує традиційні елементи, зберігаючи «пам'ять жанру», але водночас відкриває простір для інновацій.

Отже, жанр – це літературна категорія, яка поєднує в собі сталі та змінні елементи, що дозволяють класифікувати твори за їхніми змістовними, структурними та стилістичними характеристиками. У такому контексті детектив як жанр – це літературна форма, яка поєднує сталі елементи, такі як обов'язкове розсліду-

вання злочину, пошук істини та логічне розкриття таємниць, із змінними ознаками, що дозволяють адаптувати його до різних культурних, історичних і літературних умов.

Етимологічно термін «детектив» походить від латинського слова “detectio”, що означає «розкриття» або «виявлення». Його використання в сучасному контексті пов'язане з англійським словом “detective”, яке вперше почало активно використовуватися в XIX столітті для позначення приватного слідчого або поліцейського, що займається розслідуванням злочинів.

Детективний жанр у літературі має свої витоки ще з епохи романтизму, однак справжнього становлення він зазнав завдяки творчості Е. По.

Як зазначають дослідниці Н. Козак та О. Рудюк, саме цей автор є засновником детективного жанру, адже його новели, зокрема «Вбивство на вулиці Морґ», «Таємниця Марі Роже» та «Вкрадені листи», заклали основи класичного детективу [25]. У цих творах Е. По ввів характерні елементи жанру: злочин, свідчення, логіку міркувань слідчого, встановлення особистості злочинця. Зокрема, його головний герой, детектив-аматор Дюпен, використовує дедуктивний метод, який став символом жанру. Варто зазначити, що Е. По запропонував ідею суперництва між приватним детективом і офіційною поліцією, в якій детектив завжди перемагає. Цей мотив можна побачити і у пригодах Шерлока Голмса.

Детективний жанр, будучи складовою частиною літературного процесу, відзначається поєднанням стабільності канону та здатності до інновацій.

Як зауважує Ю. Булаховська, основою успіху жанру є не лише заплутані сюжети, але й характерні образи детективів, такі як Шерлок Голмс, які втілюють ідеал інтелектуального героя, здатного знаходити істину там, де інші бачать лише хаос [7, с. 261–262]. Саме увага до деталей, спостережливість та вміння логічно мислити роблять ці персонажі привабливими для читачів різних епох.

Структурна незмінність жанру, заснована на послідовності «злочин – розслідування – розгадка», формує його канонічний характер.

Як підкреслює О. Шаповал, ця триєдина структура залишається основою детективу з моменту його виникнення, водночас залишаючи місце для творчих варіацій [14, с. 57]. При цьому автори сучасних детективів стикаються із завданням бути оригінальними у межах жанрових правил.

У цьому контексті важливо згадати типологію детективів за Цв. Тодоровим, який виділяє «класичний детектив» та «чорний роман». Якщо у першому акцент робиться на логічному розгадуванні загадки, то у другому на перший план виходять соціальні й психологічні аспекти злочину [2, с. 22]. Ця типологія підкреслює динамічність жанру, який адаптується до змін у суспільстві та культурі.

Як зазначає О. Кеба, одним із визначальних елементів детективу є увага до таємничого та дивовижного. Ці елементи, успадковані від романтичної традиції, збагачують жанр, додаючи йому естетичної насиченості та глибини [14, с. 11]. У поєднанні з архетипами, які визначають стабільність жанру, це робить детектив унікальним феноменом літератури.

Отже, детектив – це літературний жанр, основою якого є розслідування загадкового злочину, що включає послідовні етапи: злочин, розслідування та розгадка. Однією з ключових ознак детективу є логічність сюжету, де кожен елемент є необхідною частиною розгадки. Важливою детективів є також увага до деталей і символізму, що дозволяє автору створити багатошарову картину подій. Детектив ґрунтується на інтелектуальному суперництві між детективом і злочинцем, що додає динаміки і напруженості сюжету. Жанрові ознаки включають таємничість, інтелектуальну гру і моральну дилему, які підкреслюють не лише пошук істини, а й глибокий аналіз суспільних і психологічних аспектів. Завдяки цьому детектив залишається популярним і актуальним у різні історичні періоди.

2.2.2. Проблематика «класичного детективу» у творчості письменника.

Розглянувши поняття «детективу» як жанру, слід зосередитися на проблематиці «класичного детективу» у творчості А. Конан Дойля, яка є однією з центральних складових цього літературного феномену.

Витоки жанру детективу пов'язують насамперед із появою у 1841 році першого детективного оповідання Е. По «Вбивство на вулиці Морґ», у якому сформувалися основні принципи розслідування загадкового злочину й окреслено образ дещо ексцентричного, самотнього інтелектуала [14, с. 58–59; 8, с. 98]. Саме такий тип героя – уважного спостерігача, схильного до логічного аналізу, – стане центральним у так званому «класичному» або «англійському» детективі, що найвиразніше втілюється у творчості А. Конан Дойля та його легендарному персонажі Шерлоку Голмсі.

Як зазначає О. Шаповал, Шерлок Голмс продовжив традицію «ексцентричного інтелектуала», проте значно посилив у ній елемент дедуктивного методу та увагу до найдрібніших деталей [14, с. 59].

Варто додати, що цей герой уособлює ідеал детектива, сповненого раціоналістичної віри в силу людського розуму, що властиво світогляду модерну [8, с. 98]. На відміну від Е. По, який лише загально натякнув на логічність розслідування, А. Конан Дойль розгортає механізми дедукції в своїх творах значно повніше, завдяки чому досягається ефект «реалістичної достовірності» [8, с. 98]. Водночас Голмс не має глибокого зацікавлення соціальними чи моральними мотивами злочинця – для нього розслідування стає чітко окресленою інтелектуальною грою [14, с. 59].

Ключовою складовою «класичного детективу» виступає побудова сюжету за схемою, що дає читачеві змогу разом із головним героєм брати участь у процесі розслідування. Ця «формула» передбачає наявність злочину, кола підозрюваних,

версій, свідчень, логіки міркувань слідчого й остаточного викриття злочинця [8, с. 102–103].

Така модель, як стверджує О. Оренчак, характеризується «шаблонною» для класичного детективу побудовою дискурсу, що неминуче включає певний набір комунікативних дій: виявлення злочину, збір інформації, розв’язання загадки й покарання злочинця [37, с. 109]. У межах жанрової структури приватний детектив або детектив-аматор нерідко діє ефективніше за офіційну поліцію, яка часом лише заважає розкриттю справи [14, с. 59].

Період 1920–1930-х років у літературній традиції зазвичай називають «золотою добою» детективу, коли набули розквіту твори А. Крісті, Д. Сейерс, Н. Блейка, Дж. Честертона, Дж. Карра, С. Ван Дайна, Р. Стаута й ін. [14, с. 58–59]. Однак визначальні риси цього «золотого віку» значною мірою заклав А. Конан Дойль. При цьому слід враховувати суто британський колорит творів письменника, який проявляється не лише у типовому лондонському антуражі (вулиця Бейкер-стріт, мешкання Голмса у місіс Хадсон), а й у деталях англійського побуту: традиційних сніданках, звичках палити сигару чи трубку, дотриманні джентльменських манер тощо [37, с. 110]. Цей національний колорит виступає додатковим фактором привабливості творів і робить атмосферу розслідувань більш «живою» та автентичною. Варто відзначити й роль соціального тла, яке в романах і оповіданнях А. Конан Дойля стає природним середовищем дії.

Як стверджує Ю. Булаховська, у романі «Собака Баскервілів» (одному з найвідоміших творів циклу про Шерлока Голмса) чітко простежується не лише кримінальна інтрига, а й картина соціального життя, зокрема конфлікт спадкоємця Баскервільського маєтку зі злодієм, що з’явився «з трясовини» [6, с. 135]. При цьому автор уникає фантастики: ніякої містичної собаки насправді не існує, а ляклива легенда про прокляття слугує маніпулятивним засобом, щоб прикрити звичайний злочин [Там само]. Така «раціоналізація» навіть найзагадковіших

подій посилює відчуття реальності в історіях про Шерлока Голмса й доводить, що справжній детектив – це, перш за все, ретельний аналіз фактів.

В образі Шерлока Голмса простежується й так званий ефект міфологізації. Деякі дослідники вважають, що міф – це не обов’язково щось відверто фантастичне чи надприродне, а радше «важлива складова будь-якої людської світоорганізації» [14, с. 70].

На думку Л. Расевича та С. Абрамовича, образ Великого сищика зазнав такої потужної міфологізації, що «Шерлоку Холмсу у читацькій свідомості знадобилась справжня біографія й навіть родовід» [14, с. 70]. Інакше кажучи, Шерлок Голмс виріс за межі книжкових сторінок і став самостійним культурним феноменом, що набув символічного значення ікони британської літератури.

Крім того, певний вплив на формування «класичного» детективу в А. Конан Дойля мали й витоки з романтичної та готичної літератури, де обов’язковим структурним елементом була таємниця, а події часто розгорталися в нічний час чи у похмурих замках [37, с. 194].

Однак, як слушно зауважує О. Оренчак, цей вплив готики не є визначальним, швидше він стосується деяких поверхових ознак [Там само]. Натомість справжній генезис класичного детективу варто шукати у творчості Е. По та А. Конан Дойля, які сформували ключову структуру: низку загадок, логічні міркування та неочікувану розв’язку [8, с. 98; 37, с. 109].

Відтак внесок А. Конан Дойля в остаточне «оформлення» класичного детективу полягає, з одного боку, у розкритті внутрішньої логіки розслідування злочину, а з іншого – у яскравому зображенні англійського суспільства з його установленими нормами, традиціями й контрастами. Зрештою, саме завдяки поєднанню універсальної дедуктивної методики та національного колориту, персонаж Шерлока Голмса став не лише втіленням «архетипного детектива» [14, с. 58–59], а й міцно закріпився в культурній пам’яті як символ аналітичного розуму й майже безмежних можливостей людського інтелекту.

Як метафорично зауважує О. Шаповал, «Шерлок Холмс ставиться до розслідування злочину як до шахової партії» [14, с. 59]. Ця пряма цитата влучно підкреслює характер його «інтелектуальної гри», де, попри небезпеки й драматизм, на перший план усе ж виходить незламна логіка та глибокий аналіз фактів.

Отже, у творчості А. Конан Дойля «класичний детектив» набуває чітко сформованих рис: поєднання захопливої інтриги, суворої логіки, національного колориту та соціального тла. Головний герой постає своєрідним «раціональним героєм», який через дедуктивний метод і аналітичні спостереження вирішує надскладні загадки, демонструючи могутність людського розуму і водночас утілюючи найкращі риси вікторіанського джентльменства. Така модель виявилася настільки ефективною й привабливою, що лягла в основу більшості класичних детективів ХХ століття і залишається впливовою досі.

2.2.3. Стилiстичнi засоби втiлення художнього зображення детективу в збiрцi оповiдань «Пригоди Шерлока Голмса».

Збiрка оповiдань «Пригоди Шерлока Голмса» (1892) утвердила А. Конан Дойля як класика детективного жанру.

Докторка фiлологiчних наук, на яку ми вже не раз посилались, Т. Кушнiрова стверджує, що у бiльшостi творiв про Шерлока Голмса простежується спiльна композицiйна схема, яка охоплює появу клiєнта з таємничою iсторiєю, помилкову iнтерпретацiю доказiв Ватсоном, появу офiцiйного сищика й кульмiнацiйний момент «розгадки», пiсля чого Голмс дає аналітичний розбiр фактiв [30, с. 13–14]. Така композицiя задає певний ритм i стиль оповiдi, що базується на поєднаннi логiчної iнтриги та послiдовного розкриття злочину через низку стилiстичних прийомiв: ретельно прописанi дiалоги, вiдволiкаючi мотиви, «помилковi» версiї та несподiвана розв'язка.

Варто підкреслити, що А. Конан Дойль створював свої детективні сюжети зі зворотною логікою: спочатку він вигадав таємницю та її рішення, а потім вибудовував усю історію від фіналу до зачину. Така послідовність формування тексту зумовлює характерну для «шерлокгольмсівських» оповідань подвійну лінію: злочину та розслідування, які на перший погляд розвиваються відокремлено, але зрештою перетинаються у кульмінації.

Стилістично це проявляється в тому, що лінія злочину вводиться фрагментарно, через оповідь клієнта чи свідків, а безпосередню участь у подіях читач набуває лише в міру того, як розширюється коло спостережень Шерлока Голмса. До того ж автор використовує такі прийоми, як натяки на майбутні повороти сюжету, часом помітні лише доскіпливому читачеві, та спеціально «розпорошені» деталі, що набувають значення тільки в момент остаточного викриття.

Центральний персонаж оповідань – «справедливий сищик» і «істинний англієць» [14, с. 72] – демонструє суто британську стриманість і логічність, що стають важливими компонентами загальної стилістики творів. Лаконічні, але влучні зауваження Голмса чергуються з більш емоційними коментарями Ватсона, завдяки чому розповідь набуває двоголосної структури. Позиція офіційної поліції (зокрема, інспектора Лестрейда) виступає контрастним фоном: вона позбавлена уяви, тож створює для Голмса виграшну ситуацію «логічної першості» [44, с. 42–43]. Водночас поліція у цих оповіданнях стає опозиційною силою, яка часом відволікає читача на хибні версії, посилюючи інтригу.

На формування художнього образу впливають також засоби, що надають творам атмосферності й споріднюють їх із фольклорними або навіть міфологічними моделями сюжету.

Як наголошує О. Перенчук, низка оповідань А. Конан Дойля («Пістрява стрічка», «Собака Баскервілів»), мають спільний сюжетний мотив: боротьба за спадщину з появою «дракона» чи «змії», які насправді втілюються у реальних, але екзотичних тваринах [39, с. 142–144].

Введення таких «фантастичних» елементів нагадує казкові функції, змальовані В. Проппом: «боротьба» детектива проти «шкідника» (злочинця), який використовує особливе знаряддя (отруйну змію чи пса). Це підсилює атмосферу загадковості, створює стилістичний ефект «чудесності у реальному світі»: читач отримує враження, що має справу не лише з буденними злочинами, а й із чимось на кшталт легенди. З іншого боку, «міф Холмса», про який говорять Л. Расевич та С. Абрамович, значною мірою постає й через своєрідні тропи та повторювані образи: трубка або люлька як символ інтелектуального процесу, скрипка як метафора самозаглиблення, затишний кабінет на Бейкер-стріт, де дедукція триває попри будь-які обставини [14, с. 74–75]. Ці елементи настільки міцно закріпилися у свідомості аудиторії, що, за виразом дослідників, перейшли у «міфеми» – базові складові культурного міфу про Голмса [14, с. 72].

Стилістичним прийомом, що підсилює напругу, слугує використання прямих попереджень або погроз. Яскравий приклад – сцена із «Пістрявої стрічки», коли доктор Ройлотт застерігає Шерлока Голмса:

“Don't you dare to meddle with my affairs... I traced her! I am a dangerous man to fall foul of! See here” [69].

«Не надумайте втручатися у мої справи... Горе тому, хто стане у мене на шляху!» (пер. з англ. В. Панченка) [18].

Ця коротка, але виразна пряма цитата увиразнює темперамент антагоніста, підкреслюючи відчайдушність його боротьби проти детектива. Подібні вислови створюють атмосферу загрози й допомагають сконцентрувати читацьку увагу на небезпеці, з якою стикається Голмс.

На думку О. Колесник, детектив не може існувати без тонких психологічних нюансів, від яких залежить «переконливість» злочину та його розкриття. Автор має бути чудовим спостерігачем людських вад і мотивів [26, с. 41]. Саме тому в А. Конан Дойля, попри, здавалося б, суто раціональний характер розслідувань,

відчувається й «темна» складова: натяк на приховані пристрасті злочинців, їхні моральні протиріччя й страждання.

Важливо, що у деяких оповіданнях А. Конан Дойль показує відхилення від «класичного» покарання злочинця, коли Голмс не передає винного у руки закону, виправдовуючи його тяжкими обставинами.

На думку В. Просцевічуса, у таких випадках автор протиставляє «писаний» і «неписаний» закони [42, с. 42–43]. Стилістично це підкреслюється зміною тональності й переходом від напруженої інтриги до емоційно забарвленого фіналу, де проявляється співчуття до злочинця як до «жертви життєвих обставин».

Отже, «Пригоди Шерлока Голмса» вирізняються комплексом виразних стилістичних засобів, що забезпечують внутрішню динаміку й особливу атмосферу детективних оповідань. Композиційні елементи, продумана будова від фіналу до зав'язки, міцна опозиція «злочину» і «розслідування», введення фольклорно-міфологічних образів, психологічні контрасти між Голмсом, Ватсоном та поліцією, а також ідейне зіставлення «писаного» і «неписаного» законів – усе це формує неповторний стиль А. Конан Дойля. Завдяки такому поєднанню раціоналістичної дедукції й тонких художніх деталей цикл оповідань про Шерлока Голмса залишається одним із найвпливовіших зразків світового детективного жанру.

2.2.4. Образ Шерлока Голмса у літературі.

Як ми розглянули у попередньому підрозділі, в оповіданнях А. Конан Дойля про Шерлока Голмса домінують певні стилістичні прийоми, що формують характерну художню атмосферу. Проте не менш важливим є питання самого образу головного героя, його еволюції, а також сприйняття в літературі та культурі загалом.

Адже Шерлок Голмс став настільки впливовою фігурою, що вийшов за межі окремого циклу детективних творів і перетворився на «бренд» і масштабний соціокультурний міф [14, с. 81–82].

На думку М. Бурли, уособленням привабливості Голмса є його прагнення до пізнання істини, засноване на системному раціоналізмі та вірі в необмежені людські можливості [8, с. 99]. Попри видиму «холодність» і ексцентричність, він залишається неповторною особистістю, одночасно тяжіючи до різних світоглядних напрямів: раціоналізму, волюнтаризму та неоромантизму [8, с. 99–100].

Подібна суперечливість робить героя багатоаспектним і привабливим для читача: волюнтаризм Голмса, який виявляється у його здатності керувати натовпом і вести людей, не виключає раціональних методів, водночас він уособлює незвичайне в буденному та має риси романтика-одинака.

Як відзначає В. Ребрій, Шерлок Голмс – «унікальна й прекрасна людина», індивід із «сильним інтелектом, гострою спостережливістю і спокоєм духу», що увібрав найкращі якості своїх літературних попередників (Дюпена, Лекока) і водночас залишається «справжнім англійцем» [45, с. 287].

У характері героя поєднано водночас консервативність (дотримання принципів ввічливої поведінки, упевненість у традиціях) та новаторство (нетипові методи розслідування), що дає підстави говорити про його двоїсту природу – поєднання «аматора і професіонала, індивідуаліста і егоїста» [45, с. 287–288]. Цю «подвійну» сутність віддзеркалюють також його зовнішні атрибути: незмінний кашкет, худорлява постать, курильна трубка, «незграбний вираз обличчя» і водночас витончені, аристократичні манери [45, с. 288].

Л. Расевич та С. Абрамович називають міф Шерлока Голмса «транскультурним», адже він вийшов за межі літератури і вплинув на інші сфери: кінематограф, телебачення (образ доктора Хауса) тощо [14, с. 75–76]. Вони зауважують, що Голмса не можна назвати антигероєм, хоча йому притаманна асоціальність, схильність до самотництва, навіть певна зарозумілість.

Утім це врівноважується його «плодоносним професіоналізмом», схильністю робити благородні вчинки та допомагати суспільству (Расевич, Абрамович, с. 76). Саме завдяки цій динамічній взаємодії «темних» і «світлих» сторін особистості герой набув такої популярності.

Не можна не згадати й про суперечливе ставлення самого А. Конан Дойля до свого персонажа.

Г. Шовкопляс акцентує, що «Сер Артур матеріально залежав від містера Холмса багато років», а спроба «втопити» героя у Райхенбахському водоспаді викликала обурення читачів, які обізвали письменника «вбивцею» [57, с. 1]. Сам А. Конан Дойль писав у щоденнику: «Як я до цього не додумався раніше? У мене ніби крила вирости...» [Там само] – це була його пряма реакція на знищення того, хто «відволікав від більш важливих справ». Проте вимога публіки була настільки наполегливою, що автор був змушений «воскресити» Голмса – факт безпрецедентний і показовий. Водночас сам герой не був лише «холодною машиною для розслідувань».

За спостереженням М. Бурли, образ Голмса розвивається протягом циклу: якщо спочатку він постав як позбавлений будь-яких «людських» слабкостей, то у пізніх творах демонструє і певну вразливість, і навіть депресивні риси, зумовлені «кризою модерну» [8, с. 100]. Подібні зміни роблять його більш привабливим і життєподібним. Ба більше, письменник неодноразово показує, як детектив співчуває людям і навіть виправдовує злочинців, коли вбачає «моральну» причину їхніх дій.

О. Бугрій зауважує, що Голмс – це водночас «асоціальний інтелектуал» і «своєрідна вища судова інстанція», котра може дозволити собі не дотримуватися офіційних норм [5, с. 147]. Така поведінка є можливою лише завдяки його винятковій незалежності, яка відрізняє його від державних службовців [57, с. 3].

Ще одним ключовим моментом у формуванні образу є «мотив двійництва» – пара Голмс–Ватсон, де перший уособлює раціональну майстерність, а

другий – емоційне сприйняття ситуацій [28, с. 36]. Саме за рахунок Ватсона герой отримує додатковий вимір: читач бачить, що Голмс не абсолютно непомильний і не чужий людським почуванням.

Вплив цього образу виходить далеко за межі творів А. Конан Дойля: Шерлок Голмс асоціюється з універсальним символом «інтелектуальної першості» і «логічної вичерпності», своєрідним мірилом професійної досконалості.

Як вважає М. Бурла, образ Голмса поширився настільки, що став «ключовою фігурою» не тільки в детективному каноні, а й у масовій свідомості загалом [8, с. 101]. Додамо, що він витримав перевірку часом і дотепер лишається символом аналітичного розуму та особистісної свободи. У цьому криється одна з причин, чому, попри зміни в культурних парадигмах, популярність Шерлока Голмса не згасає: він уособлює водночас ідеї класичної «сили розуму», і модерні візії незалежної, самодостатньої особистості.

Від так, образ Шерлока Голмса постає складним, поліваріантним і суперечливим: це і «неоромантичний герой», і «холодний раціоналіст», і водночас людина, здатна до співчуття. Його життєве кредо ґрунтується на величч людських можливостей та особистій незалежності, а художня еволюція демонструє поступове «олюднення» героя. Саме така багатогранність і «міфогенність» зробили Голмса культовим персонажем, що уже понад сто років залишається знаком-символом детективного жанру та «брендом» у ширшому культурному просторі.

2.3. Лінгвокультурологічне дослідження творчості А. Конан Дойля

2.3.1. Мовні засоби вираження емотивності слідчого в оповіданнях автора

Мовні засоби, які формують емотивну складову образу слідчого в оповіданнях про Шерлока Голмса, тісно пов'язані з такими аспектами, як вибір лексики, вживання модальних дієслів, вставних слів та вигуків, що передають емоційне напруження.

Лексична система мови має різні типи слів, які або описують емоції, або їх безпосередньо виражають. В одному випадку мова йде про констатацію певного емоційного стану, а в іншому – про пряме його виявлення. У межах художнього тексту таку роль відіграють, зокрема, різноманітні частки й вигуки, завдяки яким зображується реакція персонажа [27, с. 50].

Помітно, що Шерлок Голмс, попри репутацію холодного раціоналіста, нерідко вдається до експресивних засобів, якщо ситуація справді зачіпає його інтерес або порушує особливо складну загадку. Додатковим чинником стає «лінгвокультурологічний аналіз» [5, с. 143], згідно з яким не лише національний колорит мови, а й авторська індивідуальність відображаються у виборі слів, відмінних форм звертання чи синтаксичних конструкцій. Саме через цю призму варто читати діалоги Голмса з Ватсоном: з одного боку, вони відображають «етномовний континуум» та типово британську стриманість, а з іншого – містять розмовні вставні слова, підсилювальні елементи та навіть легку іронію, що свідчить про схильність детектива до відвертішого висловлення емоцій, ніж може здатися на перший погляд.

Уривки, де Шерлок Голмс іронізує або раптом захоплюється новим фактом, зазвичай супроводжуються використанням вигуків і коротких реплік, які чітко демонструють його внутрішню реакцію.

У «Скандалі в Богемії» він зустрічає Ватсона без помітного запалу, але відразу в його репліках виникає уважне й проникливе оцінювання: він розпитує друга про наявні зміни, робить легкі зауваження щодо його одруження, бентежить фактами, які миттєво помічає на вигляді одягу. Завдяки цьому Голмс постає не як

абсолютно беземоційна «машина», а як спостережливий комунікант, котрий, проте, не приховує певної зверхності й цікавості.

У «Собаці Баскервілів» простежується схожа динаміка: доктор Мортімер розповідає Голмсу про таємничі обставини смерті сера Чарльза, і відразу ж у репліках детектива можна знайти модальні конструкції, що передають його захоплення або скепсис. Він не заперечує ймовірності надприродного, однак зауважує, що «досі» він займався суто земними справами та намагається побачити раціональне пояснення там, де інші вже схильні покладатися на містичні чутки.

Усі ці мовні знаки, включно з уживанням риторичних питань чи коротких емоційних вигуків, вказують на те, що Голмс, виявляючи іронічну відстороненість, усе ж відчуває потужний внутрішній інтерес і навіть хвилювання

Такі стратегії посилюються ще й модальністю, яку у «Пригоди Шерлока Голмса» дослідники простежують на прикладі вживання дієслів типу “must”, “can”, “should”, “would”. Ці форми служать для вираження ймовірності, припущень чи необхідності, зокрема коли Ватсон говорить: «Він, мабуть, не міг собі цього дозволити», або коли Голмс зауважує, що слідчі дії «мають бути проведені негайно» чи «варто замислитися, наскільки це можливо». Тут грають роль не лише самі дієслова, а й розташовані поруч вставні слова “maybe”, “perhaps”, “probably”, які додатково підсилюють емоційне сприйняття.

Іноді трапляється «подвійна модальність», коли мовець наголошує свій сумнів чи впевненість одразу кількома лексичними одиницями [40]. У перекладах українською деякі граматичні засоби можуть втрачатися або замінятися, але загальна тональність залишається емоційно забарвленою, що посилює напруженість у сценах розслідування.

Специфічною рисою мовлення Шерлока Голмса є також його «правильність, грамотність, науковість». У моменти роз’яснення власних дедуктивних висновків він може говорити вельми стисло і фактично, водночас використовуючи лексику, що свідчить про знання хімії, анатомії та інших дисциплін. Проте навіть

у цих поясненнях проявляються елементи емоційних реакцій: де-не-де вставні прислівники, що відбивають зневагу до «недбалого мислення», або радість від вдалого розгадування. Коли в «Етюді у багряних тонах» Шерлок Голмс спілкується з поліцейськими, він нерідко демонструє іронію та нетерплячість, перериваючи їхні «хибні» теорії.

Отже, емотивність Голмса не можна звести до стриманого обміну фактами, оскільки його мовленнєва поведінка вміщує широкий спектр вербальних засобів: від вигуків та звертань, що підкреслюють здивування або роздратування, до подальших констатацій, що виражають сумніви чи глибоку впевненість.

Ці засоби найбільш помітні в діалогах із Ватсоном, а також під час його контактів із другорядними персонажами (констеблями, очевидцями), де Шерлок Голмс може вживати підсилювальну лексику та показувати, наскільки важливими для нього є деталі справи. Усе це ілюструє той факт, що попри раціональний підхід, «зміст» і «форма» його мовлення тісно взаємодіють, створюючи емоційне напруження й водночас підтверджуючи унікальний стиль мислення та поведінки детектива.

2.3.2. Перекладацькі трансформації при перекладі англомовного художнього тексту на українську мову

Проблема перекладу англомовної літератури на українську мову неминуче пов'язана з необхідністю використання різноманітних перекладацьких трансформацій. Єдиного підходу до класифікації таких трансформацій не існує, адже кожен дослідник пропонує власний поділ, спираючись на конкретні аспекти перекладацької практики [32, с. 73].

Водночас найчастіше вирізняють лексичні, граматичні та комплексні (або лексико-граматичні) трансформації, а деякі дослідники додають до них ще й

стилістичні або семантичні [1, с. 419]. Різноманіття класифікацій засвідчує, що в кожному конкретному випадку перекладач добирає прийоми, які дозволяють адекватно відтворити зміст і стиль оригіналу.

Перекладом творів А. Конан Дойля на українську мову займались такі перекладачі: Є Тарнавський, В. Панченко, М. Дмитренко, А. Шебець та інші.

Відомо, що лексичні трансформації охоплюють зрушення, за яких відбувається відхилення від прямих словникових відповідностей [32, с. 74]. Вони можуть включати конкретизацію, генералізацію, лексико-семантичну заміну та інші прийоми.

Яскравий приклад зустрічаємо у перекладі фрази з “The Hound of the Baskervilles” [63] та його українському перекладі Євгена Тарнавського [16], де Степлтон обговорює приїзд сера Генрі. В оригіналі йдеться:

“We were all rather afraid that after the sad death of Sir Charles the new baronet might refuse to live here. It is asking much of a wealthy man to come down and bury himself in a place of this kind” [63].

Буквальна передача “It is asking much... to bury himself in a place of this kind” звучала б приблизно як «Це велика вимога – примушувати заможну людину приїхати сюди і поховати себе в такому місці». У перекладі ж маємо більш образний та природний для української мови вислів:

«Ми всі боялися, що після сумної смерті сера Чарльза новий баронет не схоче тут залишатися. Важко вимагати від заможного чоловіка заживо поховати себе в такій глушині» (тут і надалі пер. з англ. Є. Тарнавського) [16].

Заміна “to bury himself...” на «заживо поховати себе» є яскравим прикладом лексико-семантичної трансформації, оскільки перекладач відходить від прямої відповідності й вживає більш експресивний український зворот, що підсилює емоційне враження від тексту.

Як приклад можна навести фразу з сьомого розділу, де в англійському оригіналі використано номінальну конструкцію “I have no doubt that it led to his

tragic end”. У перекладі це перетворюється на дієслівний вислів: «Я не сумніваюся, що це довело його до трагічної загибелі». В англійському реченні “I have no doubt” вжито іменник «doubt» у структурі, що буквально можна було б передати як «Я не маю жодного сумніву». Проте українською перекладач обирає форму «Я не сумніваюся», замінивши іменник дієсловом. Це яскраво ілюструє гнучкість української дієслівної системи, про яку йдеться в теоретичних твердженнях [32, с. 74].

Один із прикладів комплексної трансформації помітний у наступному фрагменті *The Hound of the Baskervilles*. В оригіналі маємо:

“I will not bias your mind by suggesting theories or suspicions, Watson”, said he; “I wish you simply to report facts in the fullest possible manner to me, and you can leave me to do the theorizing” [63].

У перекладі ж це відтворено так:

«Не буду казати, кого підозрюю й які маю здогади, Ватсоне, щоб у вас не склалося упередженої думки, – сказав він. – Мені потрібні факти, викладені докладно, а вже співставляти їх я буду сам» [16].

Тут поєднується кілька прийомів. Передусім використовують лексичні заміни: “bias your mind” перетворюється на «щоб... не склалося упередженої думки», “do the theorizing” – «співставляти їх я буду сам».

Водночас відбувається комплексна граматична та стилістична адаптація: оригінальне “I wish you simply to report facts in the fullest possible manner” скорочено до «Мені потрібні факти, викладені докладно», що звучить природніше українською.

Отже, перекладач, використовуючи лексичні та граматичні трансформації одночасно, добивається не лише точності, а й стилістичної виразності перекладу.

Особливої ваги набуває використання трансформацій у великих фрагментах тексту, де перекладач повинен зберегти баланс між близькістю до оригіналу й природністю українського мовлення. Якщо розглянути уривок з “The Hound of

the Baskervilles” про обговорення палички, залишеної доктором Мортімером, можна помітити кілька рівнів трансформацій. В оригіналі:

“And then again, there is the ‘friends of the C.C.H.’ I should guess that to be the Something Hunt...” [63].

Перекладач заміняє “friends of the C.C.H.” на «друзі з ЧКЛ» (Тарнавський, пер. фрагмент). Це, ймовірно, комплексна заміна, що охоплює як лексичне переосмислення (адже С.С.Н. розтлумачується як “Charing Cross Hospital”, а в перекладі з’являється «ЧКЛ» – «Черінгкросська лікарня»), так і граматичне коригування структури.

Можна помітити і деякі стилістичні елементи, коли йдеться про “old-fashioned family practitioner”, що в перекладі передано як «поважні домашні лікарі», – тут присутня семантична і стилістична конкретизація, аби читачу було зрозуміло, що йдеться про типового лікаря минулих часів. Водночас опускаються ті деталі, які в україномовному контексті були б зайвими.

В інших фрагментах роману застосовуються опущення та додавання, що також належать до трансформацій [32, с. 73]. Наприклад, при передачі внутрішніх монологів Ватсона або описі оточуючих осіб перекладач може пропускати другорядні слова, щоб уникнути переобтяження речення, натомість додає короткі вставні слова, які підсилюють емоційний характер сцени.

На думку деяких дослідників, перекладацькі трансформації – це не просто механічні процедури, а творчий процес, що потребує глибинного розуміння тексту та вміння скористатися ресурсами рідної мови [1, с. 417]. Переосмислення граматичної будови англійського речення, добір адекватних лексичних відповідників, стилістичне варіювання та збереження підтексту зумовлені тим, що переклад «завжди є актом інтерпретації» [1, с. 419].

У випадку The “Hound of the Baskervilles”, де велику роль відіграє містична й детективна атмосфера, перекладач зобов’язаний не тільки відтворити сюжетну

канву, а й зберегти відтінки гумору, іронії чи напруження, характерні для мовлення Шерлока Голмса та доктора Ватсона.

Отже, перекладацькі трансформації в процесі відтворення художнього твору А. Конан Дойля наочно демонструють, наскільки потрібні комбіновані прийоми – від елементарних лексичних замінів до складних лексико-граматичних перебудов.

На нашу думку, саме вдала взаємодія різних видів трансформацій забезпечує водночас адекватність і природність перекладу. Перекладач змушений постійно балансувати між максимальною точністю та художньою виразністю. Це яскраво видно на прикладах із «Собаки Баскервілів», де використання комплексних прийомів (конкретизація, опущення, додавання та граматичні перебудови) допомагає створити текст, що передає унікальний стиль А. Конан Дойля й залишається зрозумілим та цікавим для сучасного українського читача.

2.3.3. Шерлок Голмс як відображення культурологічного контексту вікторіанської Англії.

Образ Шерлока Голмса постає не лише як вдале художнє втілення раціональних ідей доби, а й як символ вікторіанської Англії з її складними соціальними й культурними реаліями.

З одного боку, його вважають неоромантичним героєм із рисами «супермена» [14, с. 12]. Це споріднюють із ніцшеанськими ідеями Надлюдини, характерними для кінця XIX ст. Проте, з іншого боку, трапляються погляди, що постать Голмса можна інтерпретувати як «епілог» до реалістичної лінії Бальзака і Діккенса [14, с. 13], що свідчить про багатосторонність цього персонажа та його міцний зв'язок із реаліями епохи.

Вітчизняні та зарубіжні літературознавці неодноразово відзначають: попри те, що Шерлок Голмс часто не виглядає «приземлено реалістичним» і не розкриває повноцінно свою біографію чи внутрішній світ, його методи й манери відчутно вкорінені у вікторіанську епоху [14, с. 14]. Головні принципи джентльменської етики (шляхетність, стриманість, повага до власної репутації) стали невід'ємною складовою характеру Голмса, незважаючи на «декадансні» мотиви його зацікавлення наркотиками або захоплення музикою Вагнера. Тим самим у ньому поєднується спадщина класичного вікторіанства з ознаками перехідної епохи *fin de siècle*, коли англійське суспільство поступово втрачало колишні ціннісні орієнтири й відкривало двері новій, модерністській свідомості.

Як зауважує Г. Шовкопляс, Голмс походив із середовища, яке наділило його освіченістю й джентльменською гідністю [57, с. 4–5]. Він закінчив Оксфордський університет і мав розгалужені знання в кількох галузях. Така ерудованість, з одного боку, відповідає ідеалам «високої» вікторіанської культури, а з іншого – частково виходить за її межі.

Детектив відкидає обмеження бюрократичної машини й діє, спираючись на особисті принципи та відчуття справедливості. На схилі років він узагалі обирає усамітнення, що резонує з мотивами неоромантичної самотності: персонаж прагне зберегти свободу. [57, с. 5].

Ідеали вікторіанської доби нерозривно пов'язані зі статусом джентльмена й захисника імперської могутності, однак сам А. Конан Дойль не був «стереотипним» консерватором [5, с. 143–144]. У його поглядах простежується подвійність: він залишався захисником колоніальних позицій та позитивно ставився до «права завойовництва» англійців, але водночас у публічній сфері не приховував скепсису щодо багатьох аспектів традиційних вікторіанських чеснот.

Це позначилося і на самому образі Шерлока Голмса: детектив уписаний у світ Лондона з його туманними вулицями та прихованими «темними» пристра-

тями, але при цьому Голмс не відтворює буквально всіх соціально-побутових нюансів. Він уособлює радше раціоналістичну ментальність пізньовікторіанського часу, що водночас таїть у собі декадансні елементи.

Загалом вікторіанська Англія була епохою подвійних стандартів: з одного боку, глибока релігійність і консерватизм, а з іншого – вибух наукових відкриттів і масштабне розширення імперії, що викликало сумніви у незмінності традицій [5, с. 145]. Поширювалися містицизм і спіритизм як способи «втечі» від стрімких соціальних змін; підживлювалась надія на «раціональний розум», здатний впорядкувати хаос.

Саме тому дедуктивний метод Шерлока Голмса, як «логіко-аналітичний» стрижень, опиняється в центрі уваги. Цим підкреслюється віра в індивідуальну здатність розгадувати світову «пустку» й протистояти злочинам, що набувають майже міфічного масштабу [14 с. 14].

Історії про Шерлока Голмса – не лише химерний сплав пригод і детективу, а й відображення суто англійських уявлень про честь, незалежність та імперську місію. Проте навіть ці традиції з часом міфологізуються: культ Шерлока Голмса породжує численні «шерлокіани», клуби шанувальників, які переносять уявну вікторіанську Англію в наші дні [5, с. 143].

Гіпотези про нібито реальне існування Голмса та Ватсона, фанатські продовження («фанфіки») з їх «позалітературним» статусом – усе це доводить, що постать детектива почали сприймати як символ певного «золотого віку».

Відтак саме багат шаровість образу Голмса забезпечує його безсмертність у культурі. Він стоїть на перетині вікторіанських норм і індивідуалістичних прагнень модерну, віддзеркалює офіційні колоніальні амбіції Англії й водночас демонструє здатність вільної особистості діяти поза межами формальної бюрократії.

Усе це робить Шерлока Голмса не лише зразком «детектива-консультанта», а й своєрідною іконою доби з її суперечливим поєднанням раціоналізму й декадансних настроїв. Тому говорити про героя А. Конан Дойля як про відображення вікторіанської Англії – означає визнавати всі подвійності й культурні конфлікти, характерні для пізнього XIX століття. Саме в цій здатності бути «містком» між епохами криється секрет незмінної популярності Голмса до сьогодні.

2.4. Особливості концепту *DETECTIVE* (СИЩИК) в англomовному класичному детективі (на прикладі А. Конан Дойля «Собака Баскервілів»).

Проблематика вивчення ключових концептів у детективному дискурсі привертає все більше уваги дослідників, оскільки дає змогу краще зрозуміти змістовно-тематичні ядра жанру та його культурну специфіку. Як наголошує Н. Плотнікова, поняття «концепт» має багато трактувань, однак найчастіше його тлумачать як багатовимірне культурно значуще утворення в колективній свідомості, яке формує й опредмечує певну мовну форму [41, с. 89].

У випадку детективної літератури концепт «сищик» (або «детектив») виступає одним із ключових для відповідного типу дискурсу [24, с. 72]. Саме він задає напрям розвитку сюжету, формує ядро оповіді й активується через різні мовні та позамовні засоби. На думку дослідниці, концепт «детектив» у класичному англomовному жанрі має історично сформовані ознаки, що регулярно відтворюються в текстах: поява персонажа, чия діяльність зводиться до «розплутування» злочину, його незмінна здатність до логічно аналітичної роботи та певний набір соціально-етичних якостей [Там само].

Концепт може вербалізуватися як безпосередніми найменуваннями (detective, sleuth, inspector тощо), так і периферійними позначеннями (consulting

detective, amateur, private inquiry agent, specialist in crime), а також власними іменами на кшталт Sherlock Holmes [24, с. 72–73].

У словнику “Cambridge Dictionary” [60] слово “detective” визначається як “someone whose job is to discover information about crimes and find out who is responsible for them”, а словник “Merriam-Webster Dictionary” [61] подає таке визначення: “one employed or engaged in detecting lawbreakers or in getting information that is not readily or publicly accessible”. Якщо розглянути образ детектива, втілений А. Конан Дойлом у «Собаці Баскервілів» (Переклад Оксани Донічевої) [17], то можна простежити, наскільки він відповідає цим визначенням і водночас уособлює риси класичного англійського сищика.

Як зазначалося у попередніх розділах дослідження (див. підрозділи 2.2. та 2.3.), класичний детектив у творчості А. Конан Дойля спирається на чітку композиційну схему: є загадковий злочин (або загроза злочину), є герой-розслідувач із непересічними аналітичними здібностями й кульмінаційна розв’язка, де ці здібності приводять до розкриття таємниці або знешкодження злочинця. При цьому сюжетна динаміка розгортається через комплекс стилістичних засобів [44, с. 42], серед яких діалоги, натяки, «фальшиві» версії тощо. Усе це формує «концепт детектива», що володіє унікальними інтелектуальними й моральними рисами.

Відповідно до словникових дефініцій, сищик має «виявляти» інформацію й «розкривати» злочини (“Merriam-Webster Dictionary”). У «Собаці Баскервілів» Шерлок Голмс послідовно виконує саме ці функції, ілюструючи концепт “detector” у класичному розумінні. Наприклад, у фрагменті, де Голмс пропонує Ватсонові негайно йти за Доктором Мортімером і сером Генрі, підкреслюється його професійне вміння вести приховане стеження та помічати важливі дрібниці:

“Your hat and boots, Watson, quick! Not a moment to lose! He rushed into his room in his dressing-gown and was back again in a few seconds in a frock-coat. <...> ‘Shall I run on and stop them?’”

“Not for the world, my dear Watson. I am perfectly satisfied with your company if you will tolerate mine. Our friends are wise, for it is certainly a very fine morning for a walk” [64].

«– Ваш капелюх і черевики, Ватсоне! Швидше, не можна втрачати ні хвилини! <...>

– Може, я побіжу й зупиню їх?

– Ні за що в світі, мій дорогий Ватсоне! Мені цілком достатньо вашої компанії, якщо ви терпітимете мою. Наші друзі чинять мудро – ранок сьогодні справді чудовий для прогулянки» (тут і надалі пер. з англ. О. Донічевої) [17].

Тут видно, що Голмс не просто збирається «йти» за людьми – він робить це зі стратегічною метою, дотримуючись дистанції та аналізуючи поведінку об’єкта спостереження. Його дії відповідають згаданому у “Cambridge Dictionary” визначенню, бо він саме “discover(s) information about crimes” [60], намагаючись зрозуміти, хто може становити небезпеку для сера Генрі.

Класичний сищик не лише збирає факти, а й планує, як найкраще схопити злочинця або виявити його справжню сутність. У повісті цей аспект розкрито через епізоди, де Голмс готує засідку, розставляє помічників і дає їм конкретні інструкції. Саме такий підхід демонструє сцена, в якій він зупиняє Ватсона й інспектора Лестрейда за двісті ярдів від будинку:

“We are to wait here?

Yes, we shall make our little ambush here. Get into this hollow, Lestrade. You have been inside the house, have you not, Watson? <...>” [64].

«– Чекати тут? – перепитав я.

– Так, тут улаштуємо невелику засідку. Займіть он ту заглибину, Лестрейде. А ви, Ватсоне, ж бували в цьому будинку. Скажіть, де розташовані кімнати?» [17].

Ця сцена підкреслює властиву детективу Голмсу наполегливість у створенні «ідеальних умов» для виявлення істини. Як слушно зауважує К. Просцевічус, у таких моментах розкривається «логічна першість» Шерлока, бо він контролює

ситуацію та координує всіх інших [44, с. 42]. Згідно з визначенням з “Merriam-Webster Dictionary”, детектив – це той, хто “engaged in detecting lawbreakers” [61]; отже, продумана тактика засідки й заховані спостерігачі повністю узгоджуються з моделлю сищика, здатного заздалегідь передбачити кроки злочинця.

На думку М. Бурли, класичний англійський детектив часто поєднує індивідуальні здібності зі здатністю організувати мережу допоміжних контактів [8, с. 99]. У ділянці класичного детективу зразковим виглядає співробітництво Голмса з Ватсоном і «агентами», яких він залучає. У фрагменті, де Голмс зізнається, як він обманув навіть Ватсона, прикинувшись, що лишається в Лондоні, чітко видно цю стратегію:

“I deceived everybody, therefore, yourself included, and I came down secretly when I was supposed to be in London. <...> Cartwright had come down with me, and in his disguise as a country boy he was of great assistance to me” [64].

«Тож я ввів усіх в оману, зокрема й вас, удаючи, ніби перебуваю в Лондоні. Насправді ж я потай приїхав сюди. <...> Картрайт поїхав зі мною і, переодягнувшись сільським хлопцем, дуже мені допомагав» [17].

Так Голмс не лише відповідає за «виявлення» злочинної схеми, а й створює складний ланцюг спостереження. Цей елемент ілюструє інше важливе положення словникового визначення детектива: вміти «дістатися» до таємних фактів, прихованих від сторонніх. Завдяки мережі помічників він тримає «всі ниточки в своїх руках», зберігаючи центральну роль у розслідуванні.

Згідно з попередніми спостереженнями наведеними у розділі 2, творчість А. Конан Дойля відзначається особливою роллю раціонального аналізу фактів. Це підтверджується й у словниках, де наголошується на “discovering information” [60] та “getting information not readily accessible” [61]. Шерлок Голмс демонструє цю здатність логічної обробки даних у кожному кроці розслідування. Характерний приклад:

“My inquiries show beyond all question that the family portrait did not lie, and that this fellow was indeed a Baskerville ≤...≥ We now come to that portion of his life which has proved to be of such intense interest to us” [64].

«Наведені довідки остаточно переконали мене, що фамільний портрет не брехав і що ця людина справді з роду Баскервілів <...> І ось тепер ми дісталися до періоду його життя, який виявився для нас таким цікавим» [17].

Тут Голмс виходить на логічний «фініш»: отримавши докази, що Степлтон – нащадок Баскервілів, він переходить до найважливішого питання – з’ясування злочинних намірів цього персонажа. Отже, «концепт сищика» реалізується не лише в тому, щоб володіти фактами, а й у тому, щоб проникливо об’єднувати їх у послідовну картину [24, с. 73].

Порівняння фігури Шерлока Голмса з визначеннями “Cambridge Dictionary” та “Merriam-Webster Dictionary” засвідчує високу кореляцію. Він точно “someone whose job is to discover information about crimes and find out who is responsible for them” [60], оскільки всі його дії в «Собаці Баскервілів» спрямовані на розкриття злочину та встановлення злоумисника. Крім того, Голмс також “engaged in detecting lawbreakers or in getting information that is not readily or publicly accessible” [61], адже він знаходить зачіпки (листи з вирізаними словами, сліди на болоті, приховані мотиви Степлтона), які приховані від офіційних органів. Усе це підсилюється тим, що образ Голмса набуває етичних та інтелектуальних відтінків.

Дослідники Л. Расевич, С. Абрамович, А. Калюжна відзначають, що класичний детектив уособлює не просто професійну роль, а й певний візир, символ довіри до «дієвої логіки», характерної для вікторіанської культури [24, с. 72; 14, с. 82]. Звідси й поширення міфу про Голмса як «героя-раціоналіста» [8, с. 100]. Але, як видно з роману, він також здатний до співчуття, співпраці й навіть до відносної скритності (коли маскує свої дії) – ознаки, що підкреслюють його гнучкість і «багатогранність» [45, с. 287].

Важливо, що детективний сюжет у «Собаці Баскервілів» розгортається за принципом наростання небезпеки (особливо у фіналі з розкриттям ролі демонічного собаки). Як підкреслює О. Перенчук, тут відлунюють навіть фольклорні мотиви («фантастична тварина», похмурі болота, легенда про прокляття роду Баскервілів), які переплітаються з раціоналістичним способом мислення Голмса [39, с. 142–143]. Завдяки цьому концепт *DETECTIVE* у романі виступає двошаровим: із одного боку, це логік-аналітик, що ретельно збирає факти, а з іншого – носій пригодницького начала, героїчного протистояння «злу». Наприклад, кульмінаційний момент, коли Голмс викриває Степлтона й переслідує його «словами, пострілами і доказами», підтверджує, що він – не лише спостерігач, а й активний борець проти злочину.

Ще одним важливим аспектом концепту *DETECTIVE* є його моральна позиція. У класичному англійському жанрі [30, с. 14] сищик здебільшого виступає від імені суспільства та має особливе почуття справедливості. У «Собаці Баскервілів» Голмс мотивований бажанням урятувати життя сера Генрі й знешкодити підступні задуми Степлтона. Хоча він може поводитися доволі відсторонено (на перший погляд), та його вчинки – завжди на боці закону й порядку. Прикладів гуманності можна знайти в інших історіях про Голмса: інколи він навіть відмовляється передавати злочинця правосуддю, якщо вбачає «виправдовувальні» обставини [44, с. 42–43]. Це підсилює уявлення про детектива як про фігуру з розвиненим моральним імперативом, що є характерним для канону класичного англійського детективу.

Від так, концепт *DETECTIVE* (*СИЩИК*) у романі «Собака Баскервілів» А. Конан Дойля повністю відповідає базовим словниковим визначенням (“Cambridge Dictionary”, “Merriam-Webster Dictionary”), але й водночас перевершує їх, демонструючи літературну розмаїтість:

(1) Голмс безперервно «відкопує» факти, ставить запитання й виводить складні логічні зв’язки.

(2) Організація спостереження і засідок: він сплановує засідку, координує помічників, залучає професійну поліцію (Лестрейда), і це типово для «розгортання» сюжету у класичному детективі.

(3) Використання дедукції: цей метод є фундаментом його мислення; героєм уособлює «аналітичний стрижень» оповіді.

(4) Голмс діє заради справедливості, захисту невинних і водночас зберігає повагу до людської природи.

(5) Орієнтація на раціональність і водночас готовність боротися з «міфічним» злом: навіть коли справа має марновірний чи «фантастичний» відтінок (легенда про страшного собаку), Голмс залишається раціоналістом.

На думку А. Калюжної, «концепт сищика» в англійській літературній традиції ґрунтується на впевненості в силі логіки й правильності вчинків головного героя [24, с. 72–73]. Аналіз дій Голмса у «Собаці Баскервілів» підтверджує цю позицію: він уособлює боротьбу за істину й водночас здатний до творчих експериментів, маскування та психологічного аналізу злочинця.

Варто додати, що цей концепт охоплює також і позамовні елементи – зовнішню атрибутику (капелюх, лупу, трубку) і типову «атмосферу» його розслідувань (туманний Лондон, похмуре болото Девонширу). Усі ці деталі остаточно кристалізують уявлення про англійський детектив як цілісне культурне явище. Як стверджує Г. Крапівник, саме багатовимірність – від логіко-аналітичної до емоційно-пригодницької складової – забезпечила класичному детективу довголіття та широку популярність [28, с. 35].

У підсумку можна резюмувати, що повість «Собака Баскервілів» А. Конан Дойля з усіма її структурами – від фольклоризованої легенди до ретельного аналізу доказів – наочно репрезентує концепт *DETECTIVE (СИЩИК)* у його «класичній» англійській формі. Шерлок Голмс – це втілення типового (і водночас неповторного) слідчого, чия діяльність полягає в тому, щоб “discover information

about crimes” і “detect lawbreakers” [60; 61], а морально-етичний аспект його поведінки відповідає очікуванням читача від «героя» вікторіанської епохи, який рятує невинних і розкриває найскладніші злочини. Така модель, на думку дослідників (Н. Плотнікова, А. Калюжна, Г. Крапівник), сформувала міцний архетип у світовій літературі, який залишається впізнаваним і сьогодні.

Отже, у цьому підрозділі ми переконалися, що образ сищика, який сформував А. Конан Дойль, комплексно відповідає як історично-культурним вимогам «англійського» детективу, так і сучасним дефініціям у словникових джерелах. Завдяки цьому А. Конан Дойль не лише заклав підвалини жанру, а й створив стійкий міф про Великого Детектива, актуальний для читачів і критиків уже понад століття.

Висновки до другого розділу

У результаті дослідження в другому розділі ми дійшли таких висновків.

У підрозділі 2.1. було встановлено, що А. Конан Дойль відіграв важливу роль у становленні класичного детективу, а його відомий персонаж Шерлок Голмс став втіленням раціоналізму, інтелектуальності та вікторіанських уявлень. Інтерес до його творчості, який триває до сих пір, підкреслює значимість письменника у культурному та літературному контексті.

У підрозділі 2.2. проведено літературознавче дослідження А. Конан Дойля.

У підрозділі 2.2.1. окреслено еволюцію детективного жанру, зокрема у працях Н. Копистянської, Т. Кушнірової, М. Моклиці та інших. Було з'ясовано, що основні риси детективу включають таку структуру: «злочин – розслідування – розгадка». Для детективу також притаманно логічність сюжету, присутність загадки, вирішення якої потребує інтелектуальних зусиль та моральне протистояння між добром та злом.

У підрозділі 2.2.2. проведено аналіз специфіки побудови класичного детективу на матеріалі творчості А. Конан Дойля. Було виявлено, що твори цього жанру спираються на структуру: експозиція, подання загадки, розслідування, розв'язка та пояснення.

У підрозділі 2.2.3. проведено дослідження стилістичних рис оповідань про Шерлока Голмса як ключовий об'єкт у встановленні детективного жанру. Дослідження підтвердило, що стиль А. Конан Дойля відзначається поєднанням стислого викладу, детальною конкретизацією описів та логічною структурою розповіді з окресленою індивідуальністю мовлення персонажів. Здійснено аналіз стилістичних прийомів, які використовує автор: діалоги, елементи іронії, художні метафорики та авторські ремарки.

У підрозділі 2.2.4. було досліджено образ Шерлока Голмса, котрий вийшов за рамки детективів та став культурним феноменом. Цей персонаж – поєднання раціональності та інтелектуального героїзму. Визначено, що Шерлок Голмс є «холодним логіком» та персонажем, який здатний до співпереживання, а його еволюція підтверджує здатність пристосовуватись до змін епохи.

У підрозділі 2.3. було проведено лінгвокультурологічне дослідження А. Конан Дойля.

У підрозділі 2.3.1. проаналізовано мовні засоби вираження емотивності слідного в оповіданнях автора. З'ясовано, що Шерлок Голмс використовує емоційні прояви, які виражаються через вигуки, риторичні питання, модальні конструкції та вставні слова. Використання модальних дієслів, зокрема *must*, *can*, *should* зі словами, що посилюють значення, створює ефект емоційної залученості персонажа.

У підрозділі 2.3.2. проаналізовано перекладацькі трансформації, які використані у романі «Собака Баскервілів» А. Конан Дойля. На прикладі українського перекладу Є. Тарнавського ми переконались, що вдале використання лексичних,

граматичних, лексико-семантичних та стилістичних прийомів дає змогу відтворити емоційне забарвлення, культурні ознаки та художню манеру оригінального тексту. Проте, в рамках нашого дослідження детальний аналіз перекладацьких трансформацій не розкривається.

У підрозділі 2.3.3. з'ясовано, що образ Шерлока Голмса поєднує спадщину класичного вікторіанства з ознаками перехідної епохи “fin de siècle”, коли англійське суспільство поступово втрачало колишні ціннісні орієнтири й відкривало двері новій, модерністській свідомості.

У підрозділі 2.4. проаналізовано концепт *DETECTIVE* (СИЩИК) на матеріалі творчості А. Конан Дойля. Порушені проблеми зосереджуються на понятті «DETECTIVE» та дослідженні того, як це визначення втілюється у постаті Шерлока Голмса. З'ясовано, що образ детектива має етичний компонент, який притаманний класичному детективу.

Проаналізовано поняття “detective” у двох словниках: “Cambridge Dictionary” та “Merriam-Webster Dictionary”. Результат проведеного аналізу вказує, що Шерлок Голмс виконує ті самі функції, які зазначені у словниках: «виявляти інформацію» та «розкривати злочини».

Було виявлено, що образ «сищика» не обмежується образом розумного аналітика, а й поєднує моральні цінності, де на першому місті постають справедливість та порядок у суспільстві. На прикладі Шерлока Голмса з'ясовано як детектив збирає факти, влаштовує спостереження та робить аналіз з логічними висновками.

РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ВЕРСІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА НА ВКАЗАНУ ВИЩЕ ТЕМУ

3.1. Роль електронних посібників у навчальних сферах

Сучасні технології нашого світу неабияк впливають на людей, змінюють їх мислення та надають безліч можливостей. Інтернет і гаджети стали основою повсякденності та створили нові перспективи для професійної діяльності та науки. Така тенденція змінила і галузь освіти, що вплинуло на розвиток дистанційного навчання, використання інтерактивних методів, а також на створення електронних навчальних посібників (ЕНП).

Питання створення та застосування ЕНП залишаються досі актуальними. Такі обговорення неабияк зацікавлюють викладачів, вчителів, репетиторів та науковців. Особливо вони привертають увагу тих, хто прагне опановувати матеріал самостійно. Оскільки метою нашого дослідження є створення електронної навчальної версії посібника для самостійної роботи студентів, важливо розглянути всі аспекти, що стосуються його розробки та впровадження.

Свої праці щодо електронних навчальних посібників присвятили А. Литвин, В. Гетта, В. Остроух, Г. Коломоєць, О. Глазунова, В. Вембер, О. Новосад, І. Стромило, О. Єсіна, М. Кадемія та інші.

І. Стромило зазначає, що «електронний посібник (ЕП) – це електронне видання, що частково або повністю замінює чи доповнює підручник» [50, с. 2]. Його особливість полягає у тому, що він має такі компоненти: класичний зміст, вправи для закріплення вивченого та контроль знань [Там само].

Для того, щоб створити посібник у першу чергу необхідно визначити основні етапи. Перший етап містить теоретичні питання (підготовчий). Ми обираємо інформацію, тему нашого підручника, створюємо розділи, посилання, обираємо інтерактивний матеріал (ілюстрації, відео, звукові файли тощо) [Там само]. Обов'язково ми надаємо глосарій, джерела інформації та посилання на них. Наступним є упорядкування посібника. На цьому етапі «складається» вся інформація у блоки, а також додається інструкція з використання [Там само].

До цього кропіткого процесу мають бути залучені висококваліфіковані спеціалісти, серед яких психологи, педагоги, програмісти, дизайнери, а також експерти з контролю якості освіти [38].

Основними вимогами до ЕНП є:

- використання правдивої інформації, яка відповідає сучасним освітнім стандартам;
- зміст має бути чітким та зрозумілим;
- матеріал повинен бути цікавим та заохочувати студента на самостійне його вивчення;
- залучення мультимедійних та графічних матеріалів: доречно використовувати об'ємні інтерактивні ресурси у додатках;
- зовнішній вигляд посібника має відповідати базовим санітарним нормам: використання принципів гами кольорів (яскраві – для акцентів, схожі кольори – для спільних тем), дотримуватись вимог щодо зорового навантаження, застосування текстових акцентів: для залучення більшої уваги використовується великий шрифт, підкреслення та виділення різними кольорами тощо [Там само].

Не менш визначним є використання дидактичних ресурсів для організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Г. Коломоець та А. Вознюк стверджують, що під час створення ЕНП варто зосереджуватись на друкованих та цифрових ресурсах, котрі краще відповідають офіційній навчальній програмі [23, с.

49]. Важливо, щоб обрана інформація була стислою та зручною для інтеграції гіпертекстових посилань, мали багато прикладів і практичних завдань, а також були доступні у зручних форматах [Там само]. Також, варто використовувати методичні розробки та поради щодо виконання завдань, матеріали для самостійного опрацювання, приклади розв'язання типових задач [54].

Електронні навчальні посібники мають безліч переваг порівняно зі стандартними підручниками. Перш за все, вони забезпечують доступність у користуванні, що дозволяє студентам отримувати доступ до навчальних ресурсів з будь-якого пристрою.

На нашу думку, важливою перевагою є те, що електронні ресурси здатні постійно оновлюватись та адаптуватись відповідно до потреб нових досліджень та сучасних навчальних програм. Це дозволяє легко та швидко підтримувати актуальність матеріалів без перевидання друкованих посібників.

Також, важливим аспектом є залучення ЕНП у систему дистанційного навчання, котре розглядають як «актуальну і ефективну форму здобуття освіти з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі» [54, с. 37]. Така форма освіти сприяє розвитку критичного мислення, самоорганізації та відповідальності.

Ми вважаємо, що використання інтерактивних компонентів (таких як: презентації, відео, ілюстрації тощо) допомагає краще зрозуміти матеріал. До того ж електронні посібники дуже часто використовують додаткові джерела інформації, що допомагає користувачу самостійно опрацьовувати вивчене та більш детально розкрити питання певної теми.

Крім того, такий підхід дозволяє автоматично оцінювати знання за допомогою штучного інтелекту та певних програмних кодів, що допомагає викладачам

та студентам відстежувати прогрес, визначати слабкі та сильні моменти у засвоєнні матеріалу.

Ще однією перевагою є те, що електронні посібники сприяють навчанню для людей з обмеженими можливостями. Вони містять спеціальні інструменти: голосові помічники, спеціальні адаптивні шрифти, можливість змінювати кольоротип сторінок тощо. Ці функції дозволяють студентам з порушенням зору, слуху чи іншими фізичними обмеженнями взаємодіяти з навчальними матеріалами та створюють рівні можливості для всіх причетних до освітнього процесу.

Попри значні переваги, електронні версії посібників мають низку недоліків.

О. Єсіна зауважує, що «електронне обладнання застаріває набагато швидше, ніж друковані підручники» [19]. Це може свідчити про необхідність постійного оновлення програмного забезпечення, яке потребує значних фінансових витрат та ускладнює довготривале користування ЕП. Читання з екрана менш комфортне порівняно з друкованими аналогами, а зменшення живого спілкування може вплинути на зниження словникового запасу та обмеження соціальної взаємодії [Там само].

Використання ЕНП залежить від наявності хорошого якісного обладнання, програмного забезпечення, стабільного інтернет-з'єднання та електропостачання [Там само], що ускладнює їх впровадження у навчальний процес, особливо в регіонах з недостатньо розвиненою інфраструктурою.

Отже, роль електронних навчальних посібників в освітньому процесі та самостійній роботі студентів полягає у створенні доступних, практичних та інтерактивних інструментів. Вони дають змогу отримувати інформацію у зручному форматі, що значно збільшує зацікавленість та ефективність навчання.

3.2. Використання мультимедійних матеріалів та новітніх систем тестування

Сучасна освіта зазнала значних змін порівняно з тією, що існувала десять років тому. Кожного разу збільшується необхідність у більш гнучкому, інтерактивному та ефективному навчанні. Сформувати у студентів навички ефективного користування новітніх інформаційних та комунікативних технологій – одне з головних завдань освіти в епоху цифрового суспільства.

У цьому контексті електронні навчальні посібники набувають особливого значення. Вони є не просто джерелами інформації, а цілісними інтерактивними системами, що сприяють всебічному розвитку студентів, забезпечуючи їм доступ до різних форматів подання матеріалу. Важливу роль у створенні посібників відіграють мультимедійні матеріали та новітні системи тестування. Як зазначалося у попередньому підрозділі, їх використання значно покращує розуміння матеріалу, допомагає відстежити рівень його засвоєння, а також робить навчальний процес більш наочним.

Актуальність зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій, більшою потребою в інтерактивних методиках, а також необхідністю підвищити ефективність самостійного опрацювання матеріалу студентами.

Значення мультимедійних технологій досліджували у своїх працях М. Тукало, А. Гуржій, Н. Грабар, В. Дем'яненко, В. Кравчук, О. Ямковий та інші. Вони підкреслювали, що такі ресурси значно збільшують ефективність навчання, оскільки об'єднують різноманітні форми подачі інформації.

В освітньому процесі мультимедіа використовується в рамках створення курсів, посібників, енциклопедій, проведення інтерактивних лекцій, семінарів та ін. Вони сприяють розробці навчальних платформ, що враховують потреби кожного

студента або учня. До того ж мультимедіа використовується у дистанційному навчанні через вебіари, інтерактивні платформи, та новітні мобільні додатки (особливо для вивчення іноземних мов), а також під час підсумкових занять, де використовуються різні симуляції та тренажери. Завдяки цьому, освіта стає більш ефективною, цікавою та доступною для більшості людей.

Термін «мультимедіа» походить від англійського слова «multimedia», яке означає «багатоплановість» [22, с. 234]. Тлумачний словник української мови подає таке визначення: «Мультимедіа – комп'ютерні технології, які дозволяють гнучко керувати потоками різноманітної інформації – текстами, графічними зображеннями, музикою, відеозображенням» [49]. У рамках нашого дослідження це поняття слід трактувати як комплекс різноманітних інформаційних елементів, які об'єднані в єдину електронну систему (електронний навчальний посібник).

Мультимедіа варто розглядати як:

- технологія для створення, функціонування та застосування обробки інформації;
- інформаційний ресурс, який об'єднує дані різних форматів;
- програмне забезпечення для обробки та візуалізації інформації;
- комплексний вид даних, що складається зі статичних (текст, графіка) та динамічних (звук, відео, анімація) елементів [22].

Основною функцією мультимедійних технологій є інтеграція різних видів інформації (аудіо-, відео-, текстової, графічної) для створення інтерактивного навчального процесу. Це особливо важливо у вивченні літературних творів, оскільки залучення інтерактиву полегшує розуміння контексту епохи, характеру персонажів та розвитку сюжетної лінії.

О. Іванова у своїй статті зазначає, що мультимедійні ресурси мають подавати навчальний матеріал з урахуванням взаємозв'язки між концепціями, образного мислення та практичного застосування знань [22, с. 236]. Їх завдання – представляти термінологію дисципліни як організовану систему, а також пропонувати

студентам різноманітні контрольні та тренувальні завдання для закріплення знань [Там само].

Основними перевагами мультимедійних матеріалів є:

- забезпечують одночасну взаємодію з декількома каналами сприйняття інформації;
- покращують запам'ятовування;
- надають можливість імітувати складні досліди та візуалізувати абстрактні поняття;
- стимулюють розвиток когнітивних навичок [46].

Отже, застосування мультимедійних технологій у розробці електронного навчального посібника є важливим етапом у модернізації освіти. Завдяки інтерактивності, такі посібники полегшують розуміння та засвоєння навчального матеріалу, а також сприяють формуванню необхідних компетенцій у студентів. Інтеграція тексту, графіки, аудіо-, відео дозволяє зробити навчання більш ефективним та цікавим, що відповідає вимогам цифрового суспільства.

Забезпечення якісного навчального процесу передбачає застосування сучасних методів оцінювання знань та навичок. Новітні платформи тестування пропонують автоматизацію перевірки знань, адаптацію до індивідуальних потреб студентів та загальне підвищення рівня освіти.

Проблематику застосування методів оцінювання досліджували такі фахівці, як В. В. Шведова, А. А. Петков, В. П. Сергієнко, М. О. Єремєєвич, Ю. А. Корницький, І. О. Петрицин та інші [4].

І. Оксенюк подає таке визначення: «Системи комп'ютерного контролю знань – це програмні засоби, що дозволяють проводити аналіз знань за допомогою сучасних інформаційних технологій» [35]. Ці платформи спрямовані на перевірку знань та надання студентам можливості отримати зворотний зв'язок, що сприятиме подальшому навчанню завдяки індивідуальним порадам.

Тестові завдання повинні бути сформовані так, щоб комплексно оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу, зокрема:

- розуміння ключових понять та визначень з вивченої теми;
- здатність застосовувати знання для розв’язання стандартних задач;
- вміння аналізувати ситуації та шукати рішення для нестандартних задач;
- вміння узагальнювати матеріал та встановлювати зв’язки із попередніми знаннями [23, с. 75].

Відокремлюють декілька видів тестових завдань:

1. Питання у відкритій формі: передбачають відповідь, де студент повинен самостійно її сформулювати. Таке завдання дозволяє оцінити власні міркування щодо вивченого матеріалу.
2. Питання у закритій формі: мають певний перелік можливих відповідей, серед яких студенту потрібно обрати правильну. Цей тип дозволяє швидко оцінити рівень знань та є більш структурованим.
3. Завдання на відповідність: набір елементів, до яких потрібно правильно підібрати відповідні пари або групи. Такий вид дозволяє перевірити, наскільки добре студент може аналізувати й знаходити взаємозв’язки.
4. Завдання на послідовність: передбачає, що студент повинен вірно розташувати елементи в певній логічній послідовності. Це корисно для перевірки розуміння процесів, стадій виконання дій або розвитку подій.

На нашу думку, серед найвідоміших та найпростіших систем тестування, варто відокремити Google Forms, Quizlet, Moodle та MyTest.

Google Forms – платформа, яку використовують для опитування, створення анкет та тестів. Вона передбачає завдання закритої та відкритої форми, з кількома або однією правильною відповіддю, а також передбачає встановлення часового обмеження [35]. До того ж великою перевагою є інтеграція форми з іншими сервісами Google, такими як Google Drive, Google Meet тощо.

Quizlet – онлайн-платформа, яка передбачає створення інтерактивних флешкарток, тестів та вправ для запам'ятовування [Там само]. За допомогою цього сервісу можливо створити завдання як на основі вже готових навчальних ресурсів, так і завантажувати свої. Особливу цінність Quizlet має для вивчення іноземних мов, оскільки підтримує використання аудіо-, фото- та відеоматеріалів, що сприяє кращому засвоєнню інформації.

Moodle – система онлайн-навчання, яка широко використовується в університетах для організації освітнього процесу. Вона забезпечує контроль знань за допомогою модуля «Тести» (Quiz). Особливою перевагою Moodle є просте та швидке використання.

MyTest – комплекс програм для розробки та реалізації комп'ютерного тестування, обробки та аналізу отриманих даних [4]. Система здатна працювати з різноманітними форматами тестових завдань, зокрема відкритої або закритої форми, з можливістю вибору кількох правильних відповідей тощо. MyTest дозволяє визначати складність завдань, встановлювати часові обмеження та автоматично здійснювати оцінювання. Такий сервіс використовується не тільки в освітніх закладах, але й у корпоративному середовищі для атестації персоналу.

Однак, комп'ютерні системи оцінювання не здатні коректно перевіряти завдання відкритої форми, оскільки такий тип потребує вміння враховувати контекст, граматичні та стилістичні аспекти, а також логічні аргументи. Проте, для розв'язання цієї проблеми, все частіше почали використовувати штучний інтелект (ШІ), адже він дає змогу проводити більш точну та розгорнуту перевірку.

Використання мультимедійних матеріалів та новітніх систем тестування є новим форматом у теперішній освіті. Інтерактивні компоненти дозволяють краще запам'ятати та освоїти вивчений матеріал, можуть легко адаптуватись до потреб студентів, а також швидко перевірити знання за допомогою тестів або штучного інтелекту.

3.3. Створення сайту за допомогою Google Sites

Для створення електронного навчального посібника за обраною вище темою, ми обрали платформу Google Sites. Це зумовлено тим, що цей сервіс є зручним, простим, а також безплатним.

Google Сайти (англ. Google Sites) – це вебресурс від Google, що надає можливість розробляти та формувати власні вебсторінки без потреб у фахових знаннях з програмування, завдяки зручному інтерфейсу, готовим шаблонам та легкій інтеграції з іншими сервісами Google (Google Диск, Google Календар, Google Форми тощо) [35]. Google Sites дозволяє створювати приватні або публічні вебсайти, що дає змогу визначити права доступу відповідно до потреб конкретних користувачів.

Основними перевагами Google Sites є:

1. Безплатний та легкий доступ; Google Sites не передбачає додаткових витрат, а простий конструктор дозволяє створювати сайти без досвіду. Усі матеріали зберігаються у сховищі даних (Google Диск або англ. Google Drive), що забезпечує постійний доступ до них з будь-якого пристрою.
2. Інтеграція із мультимедійними елементами; Google Sites взаємодіє з інструментами Google, You Tube та іншими інтерактивними ресурсами, що полегшує створення сайту та дозволяє надати якомога більше інформації за допомогою різних способів.
3. Можливість у колективному редагуванні; Google Sites дає змогу синхронно працювати над створенням сайту, що особливо корисно для освітніх закладів, де викладачі можуть разом завантажувати матеріали, а студенти їх переглядати у реальному часі.

4. Зручність у використанні; Google Sites не потребує швидкісного інтернету та самостійно підлаштовується під рамки різних пристроїв. Це дозволяє переглядати інформацію незалежно від обставин та легко знаходити потрібну інформацію завдяки можливості створювати додаткові сторінки та підсторінки.

Наш сайт створений для легкого доступу до навчальних матеріалів за темою «Творчість А. Конан Дойля: досвід літературознавчого та лінгвокультурологічного дослідження».

Для того, щоб створити сайт необхідно виконати такі пункти:

1. Увійти або зареєструвати свій обліковий запис Google;
2. Створити новий сайт;
3. Обрати шаблон від Google або створити власний;
4. Додати необхідні елементи (зокрема аудіо-, фото-, відеоматеріали);
5. Створити додаткові вкладки (за необхідністю);
6. Налаштувати інтерфейс сайту;
7. Переглянути та опублікувати сайт;
8. Поділитись сайтом.

Початкова сторінка має назву «Артур Конан Дойль: літературознавчий та лінгвокультурологічний аналіз».

Наступна вкладка «Літературознавчий аспект» має підсторінки:

1. «Артур Конан Дойль» – опис письменника, його роль в літературі, та інші особливості автора.
2. «Класичний детектив» – огляд жанру, його основні риси та історичний аспект.
3. «Шерлок Голмс» – характеристика відомого персонажа А. Конан Дойля, його вплив на детективний жанр.
4. «Стилістичні засоби» – аналіз стилю А. Конан Дойля. Додано ілюстрації, які демонструють певні сюжетні лінії з творів для кращого розуміння засобів.

Вкладка «Лінгвістичний аспект» має такі секції:

1. «Перекладацькі трансформації» – опис теоретичних та практичних аспектів перекладацьких трансформацій в оповіданнях про Шерлока Голмса. Додано завдання, в якому студент може самостійно знайти особливості перекладу, а також перевірити правильність своїх суджень.

2. «Мовні засоби» – висвітлення мовних засобів вираження емотивності Шерлока Голмса, до того ж додано завдання з ілюстраціями для кращого розуміння невербальних знаків детектива.

3. «Концепт *DETECTIVE (СИЩИК)*» – огляд самого концепту. Також сформовано зображення поведінки Шерлока Голмса та його дій з іншими персонажами що доводить його відповідність зі словниковими дефініціями.

Сторінка «Глосарій» містить основні визначення за темою для опрацювання.

Сторінка «Концепт та Художній концепт» має теоретичні аспекти про поняття «концепт», «концептосфера» та «художній концепт».

Сторінка «Перевірка знань» містить тести для контролю знань.

Ми використали два сервіси для їх створення: Google Forms, Quizlet. Google Forms для тестових завдань, а Quizlet – для карток, які допоможуть самостійно оцінити рівень освоєння матеріалу.

Отже, Google Sites – це зручна платформа для створення різноманітних вебсторінок. Створення електронного навчального посібника за допомогою цього сервісу є хорошим способом оптимізації інформації для полегшення сприйняття та вивчення нового. Наш сайт – результат лінгвістичного та літературного аналізу, а також вдала розробка для тих, хто хоче легко, швидко та детально дізнатись інформацію за вище згаданою темою без додаткових зусиль.

Висновки до третього розділу

Цей розділ ми присвятили дослідженню актуальних питань щодо ролі електронних навчальних посібників, використання мультимедійних матеріалів, новітніх систем тестування, а також створення сайту за допомогою Google Sites.

У підрозділі 3.1. ми розглянули значення електронних посібників у сучасній освіті. Було визначено, що їх використання значно полегшує процес освіти та створює сприятливі умови для самостійного опанування матеріалу студентами, особливо в рамках дистанційного навчання. До того ж ми з'ясували основні вимоги до розробки ЕНП, серед яких: використання правдивої інформації та цікавого матеріалу, структурований зміст, відповідність певним санітарним нормам, залучення інтерактивних елементів.

Актуальність даного питання зумовлена зростанням попиту на цифрові навчальні засоби, особливо в умовах дистанційного або змішаного навчання.

Проаналізувавши літературу, ми відокремили такі переваги електронних посібників:

1. Доступні у використанні з багатьох пристроїв;
2. Здатні оновлюватись та адаптуватись відповідно до потреб студента;
3. Інтеграція мультимедійних компонентів;
4. Допомагають у навчанні людям з обмеженими можливостями.

Окрім переваг, ми визначили основні проблеми, які виникають під час створення ЕНП, зокрема необхідність у постійному оновленні змісту, підтримка технічного профілю та адаптація до різних пристроїв.

Підрозділ 3.2. присвячений використанню мультимедійних елементів, новітніх систем тестування та їх інтеграція в електронних навчальних посібниках. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю адаптації до нових викликів суспільства та освіти.

Було проаналізовано особливості застосування аудіо-, відео-, та фотоматеріалів відповідно до навчальних матеріалів. В результаті ми визначили, що мультимедіа використовується для створення курсів, вебінарів та ін., оскільки сприяє кращому засвоєнню матеріалу, а також робить навчання цікавим та всебічним. До того ж, було відокремлено декілька переваг, зокрема: розвиває когнітивні навички та пам'ять, імітує досліди та візуалізує абстракції, забезпечує багатомодульну взаємодію.

Також, значну увагу ми присвятили новітнім системам тестування, котрі є важливим складником навчання для перевірки знань. Ми розглянули основні види тестових завдань: питання закритої/відкритої форми, завдання на відповідність/послідовність. Окрім цього, було визначено основні аспекти, які мають бути перевірені шляхом тестування: розуміння понять з певної теми, вміння аналізувати, застосовувати та узагальнювати знання. Ми відокремили основні системи тестування, наприклад: Google Forms, Quizlet, Moodle та MyTest. Було відзначено використання штучного інтелекту в рамках перевірки знань, проте наше дослідження не розкриває цей аспект детально.

У підрозділі 3.3. було висвітлено питання щодо створення сайту за допомогою платформи Google Sites. Наш вибір зумовлений тим, що цей сервіс є безплатним, зручним та швидким у застосуванні.

Ми визначили, що основними перевагами Google Sites є:

1. Легкість та доступність у використанні;
2. Інтеграція з інтерактивними ресурсами;
3. Колективне редагування.

Завдяки даному вебресурсу, ми створили електронний навчальний посібник за темою: «Творчість А. Конан Дойля: досвід літературознавчого та лінгвокультурологічного дослідження». Для перевірки знань ми обрали Google Forms та Quizlet, оскільки вони є доволі цікавими та ефективними інструментами.

Від так, Google Sites допоміг нам швидко розробити сайт без навичків у галузі програмування, що доводить його ефективність у створенні навчальних вебсайтів та полегшує процес освіти.

Отже, у цьому розділі було розглянуто низку важливих питань, які актуальні на сьогодні. Ми визначили ключові аспекти електронних навчальних посібників, його особливості створення, використання мультимедійних матеріалів та систем тестування. Наш аналіз підтверджує необхідність впровадження цих підходів у сучасну освіту, оскільки сприяють покращенню якості навчання.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу ми дійшли таких висновків.

У першому розділі ми розглянули поняття «концепт», «концептосфера» та «художній концепт». На прикладах науковців доведено, що термін «концепт» багатогранний та не містить остаточного визначення. Проте, було запропоноване наше узагальнене значення: «концепт» – це когнітивна структура, що поєднує емоційний, культурний та ментальний складники, є результатом пізнавальної діяльності людини та відображає її уявлення про світ. Ми відокремили основні аспекти «концепту», а саме: характеристики (узагальнюють знання про світ, пов'язані з мовою але виражаються через об'єктивні форми, існують у людській свідомості, відображають культуру та національну психологію, містять структуру з метафоричними елементами та символами, можуть бути індивідуалізованими) та методи їх вивчення (аналіз дефініцій та походження слова, вивчення прислів'їв та приказок та інші).

Окрему увагу приділено особливостям перекладу «концептів». Було визначено, що основною їх проблемою при перекладі є виникнення вторинних еквівалентів, тобто слово може мати більше понять, аніж подає словник.

Наступним нашим етапом був огляд та аналіз «концептосфери». Ми відокремили основні проблеми концептології, а саме: відмінність між концептом та поняттям, взаємозалежність концептів та мовних виразів, питання про приналежність концептів до індивідуальної свідомості/колективного вираження, питання класифікації концептів, аналіз їх структури та типологія.

Проаналізовано «художній концепт» та запропоновано визначення: це основне утворення художнього тексту, що містить у собі структуру та сенс твору;

це засіб концептуалізації світу, втілений в унікальній формі авторського сприйняття. Він постає результатом взаємодії задуму автора, культурних аспектів, а також того, як читач сприймає текст.

Нами була запропонована схема аналізу художнього концепту, зокрема: ідентифікація, етимологічний аналіз, семантичний аналіз, контекстуальний аналіз, емотивна структура. Вона дозволяє глибше дослідити функцію концепту у художньому творі.

У другому розділі ми дослідили творчість А. Конан Дойля крізь призму лінгвістики, літератури та культури. З'ясовано, що його оповідання про Шерлока Голмса стали провідними у творенні детективного жанру. Завдяки чітким прийомам, таким як використання іронії, сарказму та елементам гумору, письменник зміг підкреслити унікальність персонажів та зробити їх ближчими до читача.

Було визначено, що детективний жанр – це літературний жанр, основою якого є розслідування, пошук істини та розгадка. Однією з ключових рис цього жанру є зосередженість на деталях та символіці, що дозволяє створювати багатогранну картину подій.

Встановлено, що з латинського походження, термін «детектив» (лат. «detectio») означає «розкриття» або «виявлення». Проте, на даному етапі це поняття пов'язане з англійським словом «detective», котре використовується для позначення особи (приватний слідчий або поліцейський), яка займається розслідуванням.

З боку творчості А. Конан Дойля, класичний детектив постає як інтелектуальна гра, де раціональність, уважність та логіка є основними інструментами для розкриття злочинів, а сюжет слугує способом пізнання моральних та соціальних питань. Було з'ясовано, що у творах автора головний герой є «раціональним» та діє за допомогою дедуктивного методу та аналітичних спостережень, поєднує в собі риси вікторіанського джентльменства та надлюдського розуму.

Було виявлено, що збірка «Пригоди Шерлока Голмса» А. Конан Дойля поєднує в собі стилістичні засоби для посилення напруги (прямі попередження та погрози) та елементи фантастики (боротьба з драконами, зміями), котрі також виявляються у тропях та повторювальних образах (трубка або люлька як символ інтелектуального процесу, скрипка як метафора самозаглиблення). До того ж особливістю збірки є протиставлення «писаного» та «неписаного» закону через стилістичні прийоми (зміна тональності, перехід від напруженої інтриги до емоційного фіналу).

Окрему увагу було приділено головному герою творчості А. Конан Дойля Шерлоку Голмсу. Встановлено, що цей образ є одночасно консервативним та новаторським, уособлює силу розуму та самодостатньої особистості, що підтверджує його багатогранність. З боку культурологічного контексту Шерлок Голмс виступає символом вікторіанським цінностей, уособленням раціональної епохи та архетипом детектива, який став символом інтелектуальної справедливості.

Не менш важливими є мовні засоби, які формують емотивну складову Шерлока Голмса. З'ясовано, що вони проявляються за допомогою модальних дієслів (“must”, “can”, “should”, “would”), використання лексики, яка пов'язана з хімією, анатомією та іншими дисциплінами, що свідчить про розумові здібності Голмса. До того ж характерними рисами є використання іронії, риторичних питань, та логічно побудовані синтаксичні конструкції. Все це підкреслює розумові здібності персонажа та його здатність володіти емоціями та аналітичним підходом.

Окремий підрозділ було присвячено перекладацьким трансформаціям, які використовуються при перекладі творів А. Конан Дойля, зокрема в повісті «The Hound of the Baskervilles» (укр. «Собака Баскервілів»). На прикладі Є. Тарнавського ми з'ясували, що перекладач використовує лексико-семантичні трансформації, комплексні заміни, комплексні граматичні та стилістичні адаптації тощо. Проте, в рамках нашого дослідження тема перекладацьких трансформацій повністю не розкривається.

Основним завданням нашої роботи є з'ясувати особливості концепту *DETECTIVE (СИЩИК)*. На прикладах з повісті «The Hound of the Baskervilles» (укр. «Собака Баскервілів») виявлено, що цей концепт повністю співпадає з визначеннями словників (Cambridge Dictionary та Merriam-Webster Dictionary). Було встановлено, що концепт *DETECTIVE (СИЩИК)* поєднує в собі не тільки мовні, але й позамовні елементи (зовнішня атрибутика, типова атмосфера). Аналіз дій Голмса у «The Hound of the Baskervilles» (укр. «Собака Баскервілів») підтверджує позицію впевненого та водночас творчого персонажа, який спроможний до психологічного аналізу злочинця.

В рамках нашого дослідження було створено електронний навчальний посібник для самостійної роботи студентів. Було відокремлено їх основні переваги, зокрема: доступність, здатність оновлюватись та адаптуватись, інтеграція мультимедійних компонентів та допомога у навчанні людям з обмеженими можливостями. Основними проблемами електронних посібників є постійне оновлення матеріалів, адаптація до різних пристроїв та підтримка технічного профілю.

Проаналізовано особливості застосування різноманітних мультимедійних матеріалів та систем тестування. З'ясовано, що використання фото-, віде- та аудіофайлів стимулює краще засвоєння даних. З усіх запропонованих систем контролю знань ми відокремили Google Forms та Quizlet, які ми використали у нашому сайті. Це зумовлено практичністю та легкістю їх використання.

Для створення сайту було обрано платформу Google Sites, адже цей вебресурс є безплатним, зручним та швидким у використанні. Наш сайт містить такі вкладки: «Літературний аспект» («Артур Конан Дойль», «Класичний детектив», «Шерлок Голмс», «Стилістичні засоби»), «Лінгвістичний аспект» («Перекладацькі трансформації», «Мовні засоби», «Концепт *DETECTIVE (СИЩИК)*»), «Глосарій», «Концепт та Концептосфера» та «Перевірка знань».

Отже, результати дослідження засвідчують, що концепт *DETECTIVE (СИЩИК)* містить конструкцію, яка об'єднує лінгвістичні, культурологічні та психологічні елементи. Зважаючи на аналіз творчості А. Конан Дойля, зокрема повісті «The Hound of the Baskervilles» (укр. «Собака Баскервілів»), було виявлено, що образ Шерлока Голмса є втіленням цього концепту. Практичним результатом роботи стало створення електронної версії навчального посібника для самостійної роботи студентів, що підсилює цінність нашого дослідження та відкриває можливості для подальшого аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М., Сидоренко Ю. І. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності текстів. Теорія і практика перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2019. № 43, том 4. С. 416–420. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.17>.
2. Бабяк Ж. В. Структурні аспекти детективного жанру: етапи вивчення. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2013. Вип. 33. С. 20–23.
3. Белінська Ю. Поняття літературного концепту: проблеми трактування. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологія. 2021. Вип. 47. С. 25–30.
4. Береза І. С. Впровадження технології комп'ютерного тестування для оцінювання знань студентів ВНЗ. Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць. Кривий Ріг: ВЦ КДПУ; Айс Принт. 2017. Вип. 1 (50). С. 3–12.
5. Бугрій А. С. Образ Шерлока Холмса як засіб розкриття культурних цінностей вікторіанської доби. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки. 2017. Вип. XIV. С. 142–148.
6. Булаховська Ю. Л. Чим відрізняється класичний англійський і французький детектив кінця XIX – початку XX ст. від сучасних його численних кінопереробок, доповнень і розгалужень?. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2014. Вип. 26. С. 133–136.
7. Булаховська Ю. Л. Побутове і літературознавче поняття терміну «детектив». Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Видавничий дім Дмитра Бураго. 2017. Вип. 19, т. V (185). С. 261–262.

8. Бурла М. В. Образ детектива-аматора у творчості А. Конан-Дойля. Вчені записки кафедри документознавства та інформаційної діяльності: збірник наукових праць. Вип. 3. Дніпро: НМетАУ. 2021. С. 97–103.
9. Вежбицька, А. та ін. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Одеса. 2019. Вип. 40(3). С. 84–86.
10. Врублевська Т. В. Концепт та суміжні термінологічні одиниці: поняття, лексичне значення, стереотип. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2014. Вип. 7. С. 16–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2014_7_5
11. Гаврилюк А. П. Роль концепту у перекладознавстві. Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Серія: Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 19–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_25_9
12. Головачева К. Р. Художній концепт як об'єкт наукового дослідження. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія. 2014. № 1107. Вип. 70. С. 45–49.
13. Губа, Л. Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості. Молодий вчений. 2018. № 3 (55). 616–619.
14. Детективний жанр: художньо-естетичні трансформації в історико-літературному процесі : монографія / за ред. О.В. Кеби. Кам'янець-Подільський: Ковальчук О.В.. 2021. 186 с.
15. Дойл А. К. Етюд у багряних тонах. Харків. Фоліо. 2018. (Істини).
16. Дойл А. К. Собака Баскервілів / пер. з англ. Є. Тарнавського. Харків: Фоліо. 2018. 187 с. (Істини). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Arthur_Conan_Doyle/Sobaka_Baskerviliv_vyd_2018.pdf
17. Дойл А. К. Собака Баскервілів : вид. з парал. текстом / пер. з англ. О. Донічевої. Харків: Фоліо. 2022. 374 с. (Література ХХ ст.).
18. Дойль А. К. Пригоди Шерлока Холмса. Том 1 / пер. з англ. В. Панченка. К.: Веселка. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2010.

19. Єсіна О. Г. Електронні підручники: переваги та недоліки використання. Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. Вип. 1. С. 181–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_1_28
20. Загнітко А. П. Лінгвокультурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. за ред. А. П. Загнітка. – 3-є видання перероблене і дописане – Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2017. 287 с.
21. Зайченко О. В. Поняття «Концепт», його загальна характеристика. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2018.
22. Іванова О. В. Мультимедійні засоби навчання у внз: сутність та вимоги до їх створення. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. 22 (5). С. 234–238.
23. Кадемія М. Ю. Електронний навчальний посібник на інтерактивній основі. Педагогічний дискурс. 2007. Вип. 2. С. 72–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2007_2_17
24. Калюжна, А. Б. Архетипний образ концепту сищик в англomовному класичному детективі. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика". 2019. Т. 1. Вип. 8. С. 70–76. Бібліогр.: С. 75–76 (40 назв)
25. Козак Н., Рудюк О.В. Розвиток детективного жанру у світовій літературі. URL: eprints.zu.edu.ua/29115/1/%20Вправлене%20Рудюк3.pdf.
26. Колесник О. Історичний детектив та історія як детектив: до питання міжжанрового синтезу. Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. 2023. Т. 6. С. 39–41.
27. Копистянська Н.Х. Поняття «жанр» у його сталості та змінності. Київ: УДК, 2014. С. 45–61.
28. Крапівник Г. Ю. Концепт слідчого в просторі філософсько-антропологічного аналізу. Перспективи. 2014. №2. С. 33–39.

29. Крапівник Г. Ю. Концепт слідчого в просторі філософсько-антропологічного аналізу. *Перспективи*. 2014. № 2 (60). С. 34–39.
30. Кушнірова Т. В. Англійська література в культурологічному вимірі (модерний і постмодерний аспект): навчально-методичний посібник. Полтава. 2017. С. 13–16.
31. Кушнірова Т.В. Жанр як структурована категорія сучасного літературознавства. *зб. наук. пр. (філол. науки)*. 2016. № 8. С. 168–175.
32. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. № 43, том 4. С. 74–74. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.17>.
33. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
34. Моклиця М. Поняття «жанр» і «стиль» як феномен гуманітарних наук («Роздуми про Дона Кіхота» Х. Ортеги-і-Гассета). *зб. наук. пр. (філол. науки)*. 2016. № 8. С. 20–24.
35. Оксенюк І. Л. Організація діагностики та контролю знань засобами комп'ютерного тестування. *Педагогічний пошук*. 2022. 1.113. С. 31–35.
36. Оренчак О. О. Англійський класичний детектив: жанрова генеалогія. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2023. №61. Т.1. С. 192–196.
37. Оренчак О. О. Концептосфера англійського детективного дискурсу. *Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні підходи до формування багатомовної та полікультурної компетенції в умовах викликів сьогодення»*, 23–24 листопада 2023 року. Одеса. С. 106–111.

38. Охріменко І. М., Гетта В. Г. Вимоги до електронних підручників і навчальних посібників для дистанційного навчання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 140. С. 52–55.
39. Перенчук О. З. Функціональна і актантна структура детектива. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2015. Вип. VII. С. 141–149.
40. Плетенецька Ю., Вороніна В. Шляхи відтворення лексико-граматичних засобів вираження модальності у творі А.К. Дойла «Пригоди Шерлока Холмса». Наукові роботи НПП, докторантів та аспірантів кафедри англійської філології і перекладу. 2018.
41. Плотнікова Н. В. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. С. 91 – 96
42. Приходько А.М. Когнітивно-дискурсивні параметри (лінгво)концепту. Наукові записки. Серія "Філологічні науки". Кропивницький: "КОД". 2020. Вип. 187. С. 421-426. URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/filology/Iss
43. Приходько А.М. Концептосфера як системно упорядкована сукупність концептів. Науковий часопис нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. 2007. Вип. 1. С. 245-249.
44. Просцевічус В. Природа детективного оповідання. Питання теоретичні. Слово і час. 2015. № 4. С. 41–49.
45. Ребрій В. В. Образ Шерлока Холмса в детективних новелах Артура Конан Дойла. Філологічні студії. Збірник наукових праць студентів, магістрантів та аспірантів факультету філології та журналістики. Полтава. 2023. Вип. XIX. С. 284–289.

46. Риженко С. С. Про досвід використання мультимедійних технологій у навчальному процесі (у ВНЗ). Information Technologies and Learning Tools. 11.3. 2009.
47. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми: підручник. Полтава. Довкілля. Київ. 2008. С. 711 с.
48. Сілкова О. В. Застосування засобів мультимедіа під час самостійної роботи студентів. 2016.
49. СЛОВНИК - тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. [Електронний ресурс] URL: <https://slovnyk.ua/index.php> (дата звернення: 12.04.2025).
50. Стромило І. Технології та методологія розробки електронних посібників. Нова педагогічна думка. 2013. № 2. С. 182-185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_2_47
51. Трофіменко, Я. Концепт та концептосфера в сучасній англomовній лінгвістичній парадигмі. Diss. Вид. СумДУ. 2012.
52. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ: Абрис. VI. 2002. 742 с.
53. Хоменко І. Процес утворення та розвитку наукового терміна «концепт». URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_ko.
54. Швед М. Самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2013. 205 с.
55. Шевченко О. М. Методи дослідження концептів. Modern science: problems and innovations : abstracts of V International Scientific and Practical Conference. Stockholm. Sweden. 26–28 July 2020. 2020. С. 385–390.
56. Шевченко О.М. Поняття концепту в сучасній перекладознавчій парадигмі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2021. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-4.32>

57. Шовкопляс Г. Про містера Шерлока Холмса, джентельмена вікторіанської доби. Збірник наукових праць. Збірка літературознавчих та мовознавчих студій. 2011. Вип. 2. С. 7. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7395/1/G_Shovkoplias_ZLVShU_%202_2011_GI.pdf.
58. A Study in Scarlet by Arthur Conan Doyle. Project Gutenberg. [Електронний ресурс] URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/244> (дата звернення: 27.03.2025).
59. Angela A. Fowler. Arthur Conan Doyle and British Cosmopolitan Identity: Knights, Detectives, and Mediums: дис. ... докт. філос. наук. Auburn University. 2014. 247 с.
60. Detective. Cambridge Dictionary. [Електронний ресурс] URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 26.03.2025).
61. Detective. Merriam-Webster Dictionary. [Електронний ресурс] URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 26.03.2025).
62. Doyle A. C. A Study in Scarlet. С. 61. URL: <https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/2-sided/stud.pdf> (дата звернення: 26.03.2025).
63. Doyle A. C. The Hound of the Baskervilles. С. 73 URL: <https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/1-sided/houn.pdf> (дата звернення: 22.01.2025).
64. Doyle A. C. The Hound of the Baskervilles. С. 75. [Електронний ресурс] URL: <https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/1-sided/houn.pdf> (дата звернення: 26.03.2025). –
65. Haynsworth, L. Sensational Adventures: Sherlock Holmes and His Generic Past. English Literature in Transition, 1880-1920, Volume 44, Number 4, 2001, pp. 459–485. Published by ELT Press. URL; http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_2_47
66. Localo. Best Local SEO Tool & Software - [Електронний ресурс]. URL: <https://localo.com/> (date of access: 29.03.2025).

67. O. Poida, H. F. Bondarenko, D. O. Volnytska. Arthur Conan Doyle as the Originator of the Updated Detective Genre [Електронний ресурс]. Research supervisor. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/19163/1/38.pdf> (дата звернення: 22.01.2025).

68. Sadiqzade, Z. The Use of the Detective Genre in 19th-Century English Prose. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*. 2024. Vol. 1, No. 2. pp. 56–66. URL: <https://doi.org/10.69760/aghel.01024065>.

69. The adventures of Sherlock Holmes: Doyle, Arthur Conan, Sir, 1859–1930: Internet Archive. URL: <https://archive.org/details/adventuresofsher001892doyl/page/240/mode/2up> (дата звернення (10.03.2025)).